

Αν όχι στα σχολεία, τότε πού;

Μαθαίνουμε και
ασκούμε στη
Δημοκρατία
με το eTwinning

Erasmus+

eTwinning

Εκδότης: Κεντρική Υπηρεσία Υποστήριξης για το eTwinning
www.etwinning.net

European Schoolnet
(EUN Partnership AISBL)
Rue de Trèves 61
1040 Brussels - Belgium
www.europeanschoolnet.org - info@eun.org

Παρακαλούμε, παραπομπές στην παρούσα έκδοση να γίνονται ως εξής: Licht, A.; Pateraki, I.; Scimeca, S. (2019). Αν όχι στα σχολεία, τότε πού; Μαθαίνουμε και ασκούμαστε στη Δημοκρατία με το eTwinning Κεντρική Υπηρεσία Υποστήριξης για το eTwinning - European Schoolnet, Βρυξέλλες.

Συντάκτες: Alexandra Hanna Licht, Irene Pateraki, Santi Scimeca

ISBN 978-92-9484-049-3 doi: 10.2797/55405 EC-04-19-500-EL-N

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2020

© Ευρωπαϊκή Ένωση, 2020

Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν εκφράζουν αποκλειστικά τους συγγραφείς και όχι απαραίτητως τοEuropean Schoolnet ή την Κεντρική Υπηρεσία Υποστήριξης του eTwinning. Αυτό το βιβλίο δημοσιεύεται σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις της άδειας χρήσης Attribution 4.0 International Creative Commons licence (CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.el>)). Η παρούσα έκδοση δημιουργήθηκε με την οικονομική υποστήριξη του Προγράμματος Erasmus+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η παρούσα δημοσίευση απηχεί αποκλειστικά τις απόψεις των συγγραφέων και η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι υπεύθυνη για τυχόν χρήση των πληροφοριών που περιέχονται στο παρόν.

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	5
Εισαγωγή.....	6
1. Τα σχολεία ως εργαστήρια δημοκρατίας.....	11
2. Δημοκρατική Συμμετοχή στο σχολείο	14
2.1 Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην ανάπτυξη της δημοκρατικής ικανότητας	14
2.2 Εμπνευσμένα έργα στο πλαίσιο του eTwinning	18
2.3 Προτεινόμενες Δραστηριότητες eTwinning	23
3. Άτομα με κριτική σκέψη σε ένα ασφαλές σχολείο	27
3.1 Άριστη γνώση και χειρισμός των ΜΜΕ: αναπτύσσοντας δεξιότητες κριτικής σκέψης αναφορικά με στερεότυπα και προκαταλήψεις	27
3.2 Εμπνευσμένα έργα στο πλαίσιο του eTwinning	30
3.3 Προτεινόμενες Δραστηριότητες eTwinning	34
4. Νεαροί ηγέτες, στοχαστές, φορείς αλλαγής	38
4.1 Ενδυναμώνοντας τους νέους ώστε να συμμετέχουν στα κοινά.....	38
4.2 Εμπνευσμένα έργα στο πλαίσιο του eTwinning	43
4.3 Προτεινόμενες Δραστηριότητες eTwinning	50
Συμπέρασμα.....	54
Βιβλιογραφία	56

Το eTwinning είναι μια σφύζουσα κοινότητα που, στα 14 χρόνια παρουσίας της, έχει εμπλέξει περισσότερους από 700.000 εκπαιδευτικούς που εργάζονται σε 195.000* σχολεία. Περισσότερα από 93.000* έργα έχουν εκπονηθεί, με τη συμμετοχή πολλών μαθητών κάθε εκπαιδευτικής βαθμίδας από όλη την ήπειρο (* αθροιστικά στοιχεία από τον Σεπτέμβριο του 2019)

Το eTwinning – η Κοινότητα για τα Σχολεία στην Ευρώπη και τις γείτονες συνεργαζόμενες χώρες – είναι μια δράση για σχολεία που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+. Σε αυτή συμμετέχουν εκπαιδευτικοί από 36 Ευρωπαϊκές χώρες και 8 γείτονες χώρες.

Το eTwinning είναι μια ψηφιακή πλατφόρμα διαθέσιμη σε 31 γλώσσες. Οι επισκέπτες που περιηγούνται στην πλατφόρμα μπορούν να βρουν πλήθος πληροφοριών διαθέσιμων στο ευρύ κοινό σχετικά με το πώς να γίνουν μέλη του eTwinning, καθώς και πληροφοριών που εξηγούν τα οφέλη που προσφέρει η δράση και ενημερώνουν σχετικά με την εκπόνηση συνεργατικών έργων. Οι εγγεγραμμένοι εκπαιδευτικοί έχουν πρόσβαση σε μια περιορισμένη περιοχή που ονομάζεται eTwinning Live, η οποία αποτελεί τη διεπαφή του εκάστοτε εκπαιδευτικού με την κοινότητα: επιτρέπει στους χρήστες να βρουν εταίρους, να αλληλεπιδράσουν, να συνεργαστούν για την εκπόνηση έργων και να πάρουν μέρος σε δραστηριότητες επαγγελματικής ανάπτυξης που διοργανώνονται σε Ευρωπαϊκό εθνικό, μη Ευρωπαϊκό εθνικό και Ευρωπαϊκό κεντρικό επίπεδο. Τέλος, όταν οι εκπαιδευτικοί συνεργάζονται για την εκπόνηση κάποιου έργου, αποκτούν πρόσβαση σε έναν ιδιωτικό συνεργατικό χώρο, μοναδικό για κάθε έργο, που ονομάζεται TwinSpace.

Το eTwinning προσφέρει μεγάλη υποστήριξη στους χρήστες του. Σε καθεμία από τις συμμετέχουσες χώρες (προς το παρόν 44) μια Εθνική Υπηρεσία Υποστήριξης (ΕΥΥ) ή ένας Οργανισμός Υποστήριξης Εταίρων (ΟΥΕ) προωθεί τη δράση, παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες και καθοδήγηση στους τελικούς χρήστες και διοργανώνει πλήθος δραστηριοτήτων και ευκαιριών επαγγελματικής ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, υπεύθυνη για τον συντονισμό του eTwinning είναι η Κεντρική Υπηρεσία Υποστήριξης (ΚΥΥ) υπό τη διοίκηση του European Schoolnet (μιας κοινοπραξίας 34 Υπουργείων Παιδείας) στο όνομα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η ΚΥΥ συνεργάζεται με την ΕΥΥ και είναι αρμόδια για την ανάπτυξη της ψηφιακής πλατφόρμας, καθώς και την παροχή ποικίλων ευκαιριών επαγγελματικής ανάπτυξης και άλλων δραστηριοτήτων, όπως ενός ετήσιου Ευρωπαϊκού Συνεδρίου και μιας Εκδήλωσης Απονομής Βραβείων που απονέμεται σε εκπαιδευτικούς και μαθητές για τη συμμετοχή τους σε έργα που ξεχωρίζουν.

Πρόλογος

Tibor Navracsics
Επίτροπος για θέματα
εκπαίδευσης, πολιτισμού, νεολαίας
και αθλητισμού

Η δημοκρατία είναι μια από τις θεμελιώδεις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν είναι όμως δεδομένη. Όλοι οι πολίτες ανεξαιρέτως πρέπει να τη διδάσκονται και να την κατανοούν και, κυριότερα, να την ασκούν. Σήμερα, αυτό είναι πιο σημαντικό από ποτέ άλλοτε. Οι αλλαγές στις οποίες υπόκεινται οι κοινωνίες μας και ο κόσμος γύρω μας δημιουργούν πολλές νέες ευκαιρίες. Δημιουργούν επίσης προκλήσεις. Οφείλουμε να κατευνάσουμε τους φόβους των ανθρώπων που αισθάνονται καταβεβλημένοι από τις εξελίξεις ή ότι έχουν μείνει πίσω. Οφείλουμε να ενδυναμώσουμε τον κόσμο, θωρακίζοντας τους πολίτες με τις αναγκαίες ικανότητες και τρόπο σκέψης, προκειμένου να συμμετέχουν στην κοινωνία και να ζήσουν τη ζωή τους με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Τέλος, οφείλουμε να οικοδομήσουμε συνεκτικές κοινότητες και ένα αμοιβαίο αίσθημα του "ανήκιν".

Θεωρώ ότι θεμελιώδης αποστολή των εκπαιδευτικών μας συστημάτων είναι η στήριξη των μαθητών, ώστε οι τελευταίοι να κατανοήσουν τις διαδικασίες της δημοκρατικής λήψης αποφάσεων και να ενθαρρυνθούν να αναλάβουν ενεργό ρόλο. Η αγωγή του πολίτη σε όλες τις μορφές της και σε όλες τις βαθμίδες, ακόμα και από την προσχολική ηλικία, διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο σε αυτό. Στόχος είναι να βοηθήσουμε όλους τους μαθητές να ενεργούν ως υπεύθυνοι πολίτες και να συμμετέχουν πλήρως στην πολιτική και κοινωνική ζωή, βασιζόμενοι στην κατανόηση κοινωνικών, οικονομικών, νομικών και πολιτικών εννοιών και δομών.

Η πολιτεότητα δεν είναι δυνατό απλά να κατακτάται στην τάξη σαν μάθημα. Απαιτεί εμπειρική μάθηση που επιτρέπει στους μαθητές να παρατηρούν, να στοχάζονται, να συγκρίνουν, να ερευνούν και να πειραματίζονται μόνοι τους και με τους άλλους. Προφανώς, καίριας σημασίας είναι ο ρόλος των εκπαιδευτικών και η ύπαρξη δημοκρατικού κλίματος στο σχολείο.

Τα έργα στο πλαίσιο του eTwinning προσφέρουν εξαιρετικές ευκαιρίες προκειμένου να εφαρμοστούν στην πράξη όλα τα παραπάνω. Προσφέρουν στους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς και τους διευθυντές των σχολικών μονάδων την ευκαιρία να συνεργαστούν υπερβαίνοντας τα σύνορα. Το παρόν βιβλίο παρουσιάζει μια συλλογή εξαιρετικών έργων και δραστηριοτήτων eTwinning που προάγουν αξίες, ανθρώπινα δικαιώματα, την κριτική σκέψη και την ανάπτυξη μιας δημοκρατικής κουλτούρας σε επίπεδο τάξης και σχολείου.

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές που συμμετείχαν στις διάφορες δραστηριότητες που παρουσιάζονται στο βιβλίο αυτό. Ευελπιστώ ότι το παράδειγμά τους θα εμπνεύσει άλλους μαθητές και εκπαιδευτικούς, ωθώντας τους να ζουν σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κοινότητα του eTwinning στο σύνολό της για την ανεκτίμητη συμβολή της προς την κατεύθυνση της διασφάλισης υψηλής ποιότητας ενταξιακής εκπαίδευσης στην Ευρώπη και τις συνεργαζόμενες χώρες.

Εισαγωγή

eTwinning: Σφυρηλάτηση ενός δημοκρατικού περιβάλλοντος στο σχολείο

"Δεν αρκεί η εξάσκηση των μαθητών για να ζήσουν σε μια δημοκρατική κοινωνία όταν μεγαλώσουν. Θα πρέπει να τους δοθεί η ευκαιρία να ζήσουν σε μια δημοκρατία στο παρόν". — Alfie Kohn, συγγραφέας και ομιλητής

Στις δημοκρατικές κοινωνίες, όλα τα μέλη διαδραματίζουν, εξ ορισμού, κοινωνικό και πολιτικό ρόλο. Ως εκ τούτου, οι αρμόδιοι εκπαιδευτικοί φορείς στην Ευρώπη συμφωνούν ότι είναι αναγκαίο οι νέοι να αποκτούν τις απαιτούμενες ικανότητες προκειμένου να ασκούν τα κοινωνικά και πολιτικά τους καθήκοντα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δεσμευτεί ρητά υπέρ της αγωγής του πολίτη (εκπαίδευση στην πολιτειότητα) μέσω μιας σειράς πρωτοβουλιών. Η προώθηση της ενεργούς πολιτειότητας είναι ένας από τους τέσσερις στόχους της Ευρωπαϊκής συνεργασίας σε επίπεδο πολιτικών για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση¹. Στο παραπάνω δηλώνεται ρητά ότι η εκπαίδευση οφείλει να προάγει διαπολιτισμικές ικανότητες, δημοκρατικές αξίες και σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα, να αποτρέπει και να καταπολεμά κάθε μορφή διακρίσεων και ρατσισμού και να εφοδιάζει τα παιδιά, τους νέους και τους ενήλικες ώστε να αλληλεπιδρούν θετικά με συνομηλίκους τους από διαφορετικά υπόβαθρα. Τα μέλη της Ομάδας Εργασίας του ΕΚ2020 για την προώθηση της πολιτειότητας και των κοινών αξιών της ελευθερίας, της ανεκτικότητας και της άρσης των διακρίσεων μέσω της εκπαίδευσης, επίσης συμφώνησαν στην ετήσια έκθεσή τους² ότι η απόκτηση κοινών αξιών και κοινωνικών και πολιτικών ικανοτήτων ενισχύεται καλύτερα μέσω μιας διεπιστημονικής προσέγγισης ενός μίγματος σχετικών διδακτικών αντικειμένων σε συνδυασμό με την ενσωμάτωσή τους σε άλλα διδακτικά αντικείμενα και την αφομοίωσή τους στην κουλτούρα και το ήθος ενός δημοκρατικού σχολείου.

Στην έκθεση του 2017 σχετικά με την Αγωγή στην Πολιτειότητα, οι ειδικοί του δικτύου Eurýdice³ διαπίστωσαν ότι οι προσδοκίες του κόσμου για την αγωγή στην πολιτειότητα έχουν αυξηθεί, ως αποτέλεσμα των σημαντικών και αυξανόμενων προκλήσεων που ταλανίζουν τις κοινωνίες μας. Έχει, συνεπώς, καταστεί μεγαλύτερη προτεραιότητα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο και βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής σε αρκετές χώρες. Το εννοιολογικό πλαίσιο βασίζεται σε τέσσερις τομείς ικανοτήτων που καλλιεργεί η

Ειρήνη Πατεράκη
Υπεύθυνη Παιδαγωγικών Θεμάτων
και Παρακολούθησης, Κεντρική
Υπηρεσία Υποστήριξης

1 Αναφορά σε αυτό γίνεται ως "ΕΚ2020": βλ. το πλαίσιο εργασίας στο: https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_el και τις Συστάσεις του Συμβουλίου στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XG0528\(01\)&from=EL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XG0528(01)&from=EL)

2 ΕΚ2020 Ομάδα Εργασίας για την Προώθηση της Πολιτειότητας και των Κοινών Αξιών της Ελευθερίας, της Ανεκτικότητας και της Άρσης των Διακρίσεων μέσω της Εκπαίδευσης στο "Elements of a Policy Framework" 2016-2018

3 το Eurýdice είναι ένα δίκτυο 42 εθνικών μονάδων με έδρα και στις 38 χώρες του προγράμματος Erasmus+

εκπαίδευση στην πολιτειότητα (δηλαδή, τομείς γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων):

- την αποτελεσματική και εποικοδομητική αλληλεπίδραση με τρίτους,
- την κριτική σκέψη,
- την κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά και
- τη δημοκρατική δράση.

Επίσης, η ΕΕ συμμετείχε ενεργά στην ανάπτυξη της Ατζέντας για την Αειφόρο Ανάπτυξη 2030 ⁴. Η ατζέντα 2030 κάνει έκκληση για δράση με στόχο την προώθηση της ευημερίας όλων των ανθρώπων και την προστασία του περιβάλλοντος. Αναγνωρίζει ότι η άρση της φτώχειας πρέπει να συνοδεύεται από στρατηγικές για την ανταπόκριση σε ποικίλες κοινωνικές ανάγκες, μεταξύ των οποίων η εκπαίδευση και η υγεία, και παράλληλα την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και την προώθηση της ειρήνης και χαρακτηρίζει τους νέους ανθρώπους "κρίσιμους φορείς αλλαγής". Όμως, προκειμένου οι νέοι να αναλάβουν έναν τέτοιο ενεργό και ηγετικό ρόλο, χρειάζονται κατάλληλη υποστήριξη και εργαλεία. Η εκπαίδευση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο προκειμένου οι νέοι να εφοδιαστούν με τα αναγκαία εργαλεία και έτσι να αξιοποιήσουν τη δημιουργικότητα και την καινοτομία τους και να συμμετέχουν ενεργά στην κοινότητά τους.

Παρομοίως, το Συμβούλιο της Ευρώπης, στην Έκθεσή του σχετικά με την Κατάσταση της Εκπαίδευσης στην Πολιτειότητα και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Ευρώπη (2017), σημειώνει ότι η εκπαίδευση αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο, και στα 47 κράτη-μέλη, ως εργαλείο για την αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί σε τρομοκρατία, για την επιτυχημένη ενσωμάτωση μεταναστών και προσφύγων και για την αντιμετώπιση της απογοήτευσης από τη δημοκρατία και την άνοδο του λαϊκισμού. Η διεθνής συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης για τη δημοκρατική πολιτειότητα

και τα ανθρώπινα δικαιώματα αυξάνεται, υποστηρίζοντας τις εθνικές προσεγγίσεις, καθώς οι απαιτήσεις εντείνονται και τα κράτη αντλούν διδάγματα από τις εμπειρίες των υπολοίπων κρατών.

Παρά τη μεγαλύτερη κατανόηση της σχέσης μεταξύ της εκπαίδευσης και της δημοκρατικής υγείας της Ευρώπης γενικότερα, η Έκθεση επισημαίνει ότι υπάρχουν ακόμα δυσκολίες. Σε πολλές χώρες [...] η εκπαίδευση στην πολιτειότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν είναι επαρκώς διαδεδομένη. Συχνά δε απουσιάζει από ορισμένους τομείς μάθησης, όπως την επαγγελματική κατάρτιση. Ακόμα και όταν υφίσταται, σε πολλές περιπτώσεις η επίδρασή της δεν παρακολουθείται επαρκώς, γεγονός που σημαίνει ότι δεν της δίνεται επαρκώς προτεραιότητα, αλλά οι πόροι διοχετεύονται αντίθετα σε τομείς της εκπαίδευσης που αποτιμούνται και αξιολογούνται.

Ο Γαλαξίας του eTwinning" ΕΠΑΛ Ναυπάκτου, Ελλάδα

Η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του Παιδιού (1989), επικυρωμένη από περισσότερα από 100 έθνη, μπορεί να συνδράμει καταλυτικά στη βελτίωση της συμμετοχής των νέων ανθρώπων στα κοινά. Καθιστά σαφές ότι όλα τα παιδιά είναι ανεξάρτητες οντότητες και ως εκ τούτου έχουν δικαιώματα. Το Άρθρο 12 της Σύμβασης κάνει μια έντονη, αν και πολύ γενικόλογη, έκκληση για συμμετοχή των παιδιών: *"Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που είναι σε θέση να διαμορφώσει τις δικές του απόψεις το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης της γνώμης σχετικά με οποιοδήποτε θέμα το αφορά και ότι δίνεται στις απόψεις του παιδιού η δέουσα βαρύτητα, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά του"*. Στη συνέχεια, στο Άρθρο 13 διακηρύσσεται ότι: *"Το παιδί έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιουδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής του παιδιού"*.

Μόνο όταν τα παραπάνω δικαιώματα γίνονται σεβαστά, είναι θεμιτό να προσδοκούμε ότι οι νέοι θα αναλάβουν ηγετικό ρόλο, συμμετέχοντας σε μορφές δράσης όπως την υπογραφή μιας δημόσιας αίτησης, διαδηλώσεις, εκστρατείες μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης κ.λπ. Τα σχολεία, ως ζωτικό μέρος της κοινότητας θα έπρεπε εύλογα να συνιστούν χώρο που προάγει την κατανόηση και βίωση της δημοκρατικής συμμετοχής. **Το eTwinning** προάγει τη δημοκρατική συμμετοχή των εκπαιδευτικών, των μαθητών, των γονέων και της τοπικής κοινότητας, προσφέροντάς τους την ευκαιρία να συμμετάσχουν ενεργά σε προγράμματα, εκστρατείες και ευκαιρίες επαγγελματικής ανάπτυξης. Η Αποστολή των Σχολείων eTwinning, η οποία αναπτύχθηκε τα τελευταία δύο προηγούμενα χρόνια, δίνει έμφαση στην έννοια της **διαμοιρασμένης ηγεσίας** και στους **μαθητές ως φορείς αλλαγής** *"που λειτουργούν τόσο ως παράγοντες που κατευθύνουν όσο και ως κριτικοί αποδέκτες όλων των καινοτομιών που συντελούνται στην παιδαγωγική και τη χρήση της τεχνολογίας"*.

Το θέμα που επιλέχτηκε για το 2019 είναι η "Δημοκρατική Συμμετοχή". Στο eTwinning, όλοι έχουν την ευκαιρία ισότιμης συμμετοχής στις δραστηριότητες, καθώς οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές έχουν στα χέρια τους τη δύναμη να σχεδιάσουν έργα που ανταποκρίνονται στις ειδικότερες ανάγκες της τάξης τους. Οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν τους μαθητές τους να αναλάβουν ενεργό ρόλο στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση των έργων και τα ιδιαίτερα ταλέντα επιβραβεύονται. Για παράδειγμα, ένας μαθητής που είναι καλός στη ζωγραφική αναλαμβάνει ενεργό ρόλο όταν δημιουργούν το λογότυπο του έργου ή μια αφίσα για τη δραστηριότητα. Επίσης, αναγνωρίζεται η αξία όλων των απόψεων. Δεν προκαλεί, λοιπόν, έκπληξη ότι πολλά έργα σχετικά με θέματα που αφορούν στη δημοκρατία, τις αξίες, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα του παιδιού, τη ρητορική μίσους, τον γραμματισμό στα ΜΜΕ, τον εκφοβισμό και τις ψευδείς ειδήσεις έχουν ήδη υλοποιηθεί μέσω του eTwinning στη διάρκεια προηγούμενων ετών.

Προκειμένου να τονιστεί η σημασία της δημοκρατικής συμμετοχής και να διευκολυνθεί το έργο των εκπαιδευτικών, το eTwinning προσφέρει ποικίλα υλικά και πόρους, όπως τα πακέτα έργων του eTwinning, τα οποία αποτελούν αναλυτικούς οδηγούς για την εκπόνηση έργων στο πλαίσιο του eTwinning.

Λίγα παραδείγματα από όσα βρίσκονται στη διαδικτυακή πύλη του eTwinning:

- Have your say on your education
- Living in Harmony!
- Too young to vote, old enough to make change
- Transmission for the Global Goals
- Your Voices Count!

Η Εαρινή Εκστρατεία 2019 του eTwinning ήταν ένα παράδειγμα του πώς οι eTwinners μπορούν να προσεγγίσουν τη δημοκρατική συμμετοχή με δημιουργικό τρόπο. Σε ένα φανταστικό σύμπαν, οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές ταξίδεψαν στους πέντε πλανήτες του Γαλαξία eTwinning, στους πλανήτες των: Ανθρώπινων δικαιωμάτων, του Δικαίου και της Λήψης Αποφάσεων, του Περιβάλλοντος, των ΜΜΕ και της Ιστορίας και συμμετείχαν σε συνεργατικές δραστηριότητες και διαδικτυακά σεμινάρια. Η

*“Ο Γαλαξίας του eTwinning”,
ζωγραφιά μαθητή από τη Ρουμανία*

Εκστρατεία έθιξε θέματα όπως τα εξής: Αγωγή στον γραμματισμό στα ΜΜΕ και τις Ψευδείς Ειδήσεις με Ανιχνευτές Ψεύδους και Συζητώντας για τη Διαφορετικότητα και τις Διακρίσεις - Τρόπος χρήσης του διαδικτυακού εργαλείου “Stories that Move”.

Η δημοκρατική συμμετοχή δεν συνιστά απλά ένα θέμα μελέτης, αλλά ταυτόχρονα αποτελεί στάση, τρόπο δράσης και ζωής και, όπως προαναφέρθηκε, το σχολείο είναι ένας χώρος όπου ενδείκνυνται η άσκηση της δημοκρατίας. Από την άποψη αυτή, στόχος του παρόντος βιβλίου είναι αφενός να παρουσιάσει και να διερευνήσει τις επιμέρους πτυχές της δημοκρατικής συμμετοχής και αφετέρου να προσφέρει παραδείγματα έργων που εκπονήθηκαν στο πλαίσιο του eTwinning, αλλά και ιδέες για δραστηριότητες σχετικές με το θέμα.

Η πρώτη ενότητα παρουσιάζει τα κύρια στοιχεία της δημοκρατικής συμμετοχής και τον ρόλο της εκπαίδευσης για τη διέγερση της ενεργούς συμμετοχής των νέων.

Η δεύτερη ενότητα εστιάζει στον ρόλο των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη της δημοκρατικής ικανότητας και τη σημασία της ενεργούς πολιτεότητας.

Η τρίτη ενότητα παρουσιάζει ένα εργαλείο που βοηθάει τους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες κριτικής σκέψης για την καταπολέμηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων.

Η τέταρτη ενότητα δίνει τη σκυτάλη στους νέους που πήραν τα ηνία και έκαναν τη φωνή τους να ακουστεί. Αυτά είναι παραδείγματα που μπορούν να εμπνεύσουν τους μαθητές σας.

Οι τρεις τελευταίες ενότητες έχουν επίσης εμπλουτιστεί με έργα eTwinning που πραγματεύονται τα θέματα της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των αξιών, του εκφοβισμού, της ρητορικής μίσους, των ψευδών ειδήσεων, του εθελοντισμού, της ενεργούς συμμετοχής στα κοινά και του γραμματισμού στα ΜΜΕ. Συμπληρωματικά, παρουσιάζονται δραστηριότητες που οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιοποιήσουν ως έμπνευση για την εκπόνηση των δικών τους έργων.

Αν αληθεύει ότι δημοκρατική συμμετοχή σημαίνει ότι κατέχουμε τα δικαιώματα, τις γνώσεις, τα εργαλεία και τη στήριξη για την κατανόηση της κοινωνίας μας και την ανάληψη δράσης για να επηρεάσουμε το μέλλον της, ελπίζουμε ότι το παρόν βιβλίο θα προσφέρει στους εκπαιδευτικούς μια αφετηρία, καθοδήγηση και έμπνευση ώστε να βοηθήσουν τους μαθητές τους να γίνουν καλύτεροι πολίτες. Ο κόσμος τους χρειάζεται τώρα, περισσότερο από ποτέ άλλοτε.

"Το μήνυμα που συγκαλυμμένα μεταφέρεται στους περισσότερους νέους σήμερα από την κοινωνία γύρω τους, είναι ότι δεν τους χρειάζεται, ότι η κοινωνία θα λειτουργεί εύρυθμα μέχρις ότου - κάποια στιγμή στο απώτερο μέλλον - αναλάβουν εκείνοι τα ηνία. Ωστόσο, η αλήθεια είναι ότι η κοινωνία δεν λειτουργεί από μόνη της και τόσο εύρυθμα... επειδή οι υπόλοιποι έχουμε ανάγκη την ενέργεια, το μυαλό, τη φαντασία και το ταλέντο που οι νέοι μπορούν να προσφέρουν για να αμβλυνθούν οι δυσκολίες μας. Είναι ανόητο η κοινωνία να προσπαθεί να λύσει τα επιτακτικά της προβλήματα χωρίς την πλήρη συμμετοχή ακόμα και των πολύ μικρής ηλικίας ατόμων". — Alvin Toffler, συγγραφέας και φουτουριστής

1. Τα σχολεία ως εργαστήρια δημοκρατίας

Isabel Menezes, Pedro D. Ferreira, Norberto Ribeiro & Carla Malafaia
Κέντρο Ερευνών και Εκπαιδευτικής Παρέμβασης, Τμήμα Ψυχολογίας και Επιστημών της Παιδείας, Πανεπιστήμιο του Πόρτο, Πορτογαλία

Στο παρελθόν, το 1916, στο έργο του *Democracy and education*, ο John Dewey αμφισβήτησε τον ρόλο της εκπαίδευσης ως προετοιμασία για τη ζωή. Διατύπωσε το παραπάνω επειδή θεωρούσε ότι "η μάθηση στο σχολείο θα πρέπει να αποτελεί συνέχεια της μάθησης που συντελείται εκτός σχολείου". Επίσης, όμως, υπέθεσε ότι η εκπαίδευση θα πρέπει να προάγει την "ικανότητα του ατόμου να ζει ως κοινωνικό μέλος, έτσι ώστε αυτό που λαμβάνει ζώντας με τους άλλους να εξισορροπεί αυτό που ο ίδιος συνεισφέρει". Κατά την άποψή του, ωστόσο, "η εκπαίδευση δεν είναι το μέσο για μια τέτοια ζωή. Η εκπαίδευση είναι μια τέτοια ζωή".

Από αυτή την άποψη, η εκπαίδευση δεν θα πρέπει να λογίζεται αποκομμένη από τη ζωή του ατόμου. Η εκπαίδευση που δεν αντιλαμβάνεται τη ζωή ως θεμελιώδες κομμάτι των καθημερινών εκπαιδευτικών πρακτικών είναι ιδιαίτερα ευάλωτη σε επιχειρήματα που αμφισβητούν την πολιτική και κοινωνική εντολή που της έχει αποδοθεί και που δίνουν το έναυσμα για την άσκηση κριτικής. Επίσης, η εκπαίδευση δεν πρέπει να θεωρεί τους μαθητές παθητικούς καταναλωτές δίχως αυτοδυναμία (Biesta, 2011· Biesta & Lawy, 2006· Hedtke, 2013).

Πράγματι, μαθαίνουμε πολλά για τη δημοκρατία απλά και μόνο πηγαίνοντας σχολείο: μαθαίνουμε την έννοια της δικαιοσύνης και της αδικίας, της ισότητας και της ανισότητας, της συμμετοχής και της αποξένωσης, της δύναμης και του αισθήματος αδυναμίας, αλλά επίσης μαθαίνουμε να εκφράζουμε τις ιδέες μας, να διαλεγόμαστε και να συζητούμε, να διαπραγματευόμαστε και να επιδεικνύουμε ευελιξία, να διαφωνούμε αλλά και να ερχόμαστε σε αντιπαράθεση με άλλους, να επιχειρηματολογούμε και να υπερασπιζόμαστε όσους τυγχάνουν άδικης μεταχείρισης. Συνεπώς, η σχολική εμπειρία αποτελεί αναπόφευκτα πολιτική εμπειρία.

Υπάρχει μια μακρά παράδοση έρευνας που καταδεικνύει ότι η εκπαίδευση αποτελεί καίριο παράγοντα πρόβλεψης της κοινωνικής και πολιτικής συμμετοχής, που περιλαμβάνει όχι μόνο τις συμβατικές μορφές συμμετοχής (π.χ. εκλογές) αλλά και άλλες αναδυόμενες (π.χ. υπογραφή συλλογικών αιτημάτων μέσω διαδικτύου, συμμετοχή σε διαδηλώσεις, μπλοκτάζ) μορφές (π.χ. Hadjar & Beck, 2010· Quintellier, 2010· Stockemer, 2014). Δεν προκαλεί έκπληξη ότι τα σχολεία παρέχουν πολλές ευκαιρίες στους μαθητές να ασκήσουν τη δημοκρατία - και να βιώσουν τις ατέλειές της - εντός και εκτός της τάξης. Σε μια πρόσφατη Ευρωπαϊκή μελέτη, το Catch-EyoU⁵, οι νέοι άνθρωποι τονίζουν, στη διάρκεια συζητήσεων στο πλαίσιο των ομάδων εστίασης, πόσο σημαντικές είναι οι ετερόκλητες αυτές εμπειρίες:

Marta: Ίσως επειδή δοκίμασα άλλους θεσμούς που υπάρχουν εδώ στο σχολείο: τη Βουλή των Εφήβων· την Ευρωπαϊκή Λέσχη, όλα αυτά τα πράγματα. Αισθάνομαι ότι προσφέρεται μια εξαιρετική ευκαιρία στους νέους να συμμετάσχουν στα κοινά, όχι μόνο στο σχολείο, αλλά σε επίπεδο πολιτικής στη χώρα μας και στην Ευρώπη. Πιστεύω ότι έχουμε πολλές ευκαιρίες... (Μαθήτρια από την Πορτογαλία)

Linda: Πιστεύω ότι το σχολείο είναι το πιο σημαντικό (ως θεσμός που προάγει την ενεργό συμμετοχή στα κοινά), επειδή εκεί ανατρεφόμαστε, οπότε λαμβάνουμε πληροφόρηση σε νεαρή ηλικία στη ζωή μας και ξέρουμε ότι είναι ένα μέρος στο βρισκόμαστε συχνά και επειδή μπορεί να μην έχει κάποιος την ευκαιρία αυτή στο σπίτι, είναι σημαντικό να την έχει κάπου αλλού. (Μαθήτρια από τη Σουηδία)

Georg: η πολιτική θα πρέπει να έχει μεγαλύτερη θέση στο σχολείο, επειδή όταν συζητούμε για όλα όσα μιλάμε σήμερα, ο μόνος τρόπος να απαλλαγούμε από αυτά [τα προβλήματα, όπως οι νέοι που δεν ενδιαφέρονται για την πολιτική ζωή] είναι να κατανοήσουν οι νέοι άνθρωποι ότι η πολιτική ζωή (Μαθητής από την Εσθονία)

Petr: Εδώ γίνονται οι συναντήσεις του μαθητικού συμβουλίου, των εκπροσώπων του σχολείου, μερικών καθηγητών και των μαθητών και συνήθως 30-40 άτομα παίρνουν μέρος στις συσκέψεις και μιλούν για διάφορα θέματα. Λένε τι τους ενοχλεί, τι θέλουν και ο διευθυντής μας μιλάει, θεωρώντας ότι θα μεταφέρουμε άμεσα όσα λέγονται στις τάξεις. (Μαθητής από την Τσεχία)

Τα ευρήματα αυτά συνάδουν με άλλες έρευνες που έχουν διεξαχθεί σε σχολεία την τελευταία δεκαετία (Malafaia, Teixeira, Neves και Menezes, 2016· Menezes και Ferreira, 2014· Ribeiro, Neves και Menezes, 2017). Μια πρώτη και ιδιαίτερα

5 Constructing Active Citizenship with European Youth, ένα ερευνητικό πρόγραμμα χρηματοδοτούμενο από το πρόγραμμα Έρευνας και Καινοτομίας EU Horizon 2020: <http://www.catcheyou.eu>

σημαντική τάση είναι η έντονη σχέση εμπιστοσύνης, αλλά ταυτόχρονα κριτικής αμφισβήτησης, που οι μαθητές έχουν με το σχολείο. Επιμένουν, ξανά και ξανά, ότι τα σχολεία είναι το μόνο πλαίσιο όπου ενημερώνονται για πολιτικά θέματα: "αν όχι στα σχολεία, τότε πού;" ρωτούν διαρκώς. Ωστόσο, ως δεύτερη τάση, αναγνωρίζεται ότι ενώ υπάρχει πλήθος ευκαιριών συμμετοχής των μαθητών, εντός και εκτός της τάξης, πολλοί αρκούνται σε συμβολικές και από πάνω προς τα κάτω προσεγγίσεις - μια απατηλή πρόσβαση στην πολιτειότητα που διατρέχει τον κίνδυνο να έχει διάχυτες επιπτώσεις - οι οποίες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον εκάστοτε εκπαιδευτικό που μπορεί να θέλει και να είναι σε θέση, ή και το αντίθετο, να συμβάλει προς μια πλουραλιστική, δημοκρατική και συμμετοχική σχολική κουλτούρα.

Έτσι, ενώ τα σχολεία είναι αναπόφευκτα περιβάλλοντα όπου βιώνουμε και μαθαίνουμε (σχετικά με) την πολιτική ζωή, η ποιότητα της δημοκρατικής ζωής εντός των σχολείων θα πρέπει να ελέγχεται ενδελεχώς. Ενθαρρύνονται οι μαθητές να εκφράζουν τις απόψεις τους, ακόμα κι όταν διαφωνούν με συμμαθητές και/ή εκπαιδευτικούς; Τους παρέχεται η δυνατότητα να συζητούν τις συνέπειες των γνώσεων που αποκομίζουν στην πραγματική ζωή; Τους δίνονται ευκαιρίες να συμμετέχουν στην επίλυση υπαρκτών προβλημάτων στο σχολείο και την κοινότητα; Λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι απόψεις τους σχετικά με τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των σχολείων; Συνολικά, το επιχείρημά μας είναι ότι είναι αδύνατο να υποστηρίξουμε τον ρόλο του σχολείου ως περιβάλλον δημοκρατικής μάθησης αν αφαιρέσουμε από την εξίσωση το ζωντανό στοιχείο, δηλ. αν δεν εντάξουμε τη δημοκρατία και την πολιτική στο σχολείο.

2. Δημοκρατική Συμμετοχή στο σχολείο

2.1 Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην ανάπτυξη της δημοκρατικής ικανότητας

Pascale Mompoin-Gaillard
Εκπαιδευτής εκπαιδευτικών,
Κοινωνικός ψυχολόγος,
Πρόεδρος της Μάθησης για την
Αλλαγή, Γαλλία

Ildikó Lázár
Επίκουρη καθηγήτρια στο Τμήμα
Παιδαγωγικής της Αγγλικής Γλώσσας
του Πανεπιστημίου Εσίνος
Loránd, Βουδαπέστη, Ουγγαρία

Charlot Cassar
Διευθύντρια δημοτικού
σχολείου, St. Margaret College
Zabbar Primary School B,
Μάλτα

Η διαμόρφωση ενός δημοκρατικού σχολικού περιβάλλοντος είναι ευθύνη όλων των εμπλεκομένων.

Ένα δημοκρατικό σχολείο δεν συμβαίνει απλά, είναι μια συνεχιζόμενη διαδικασία που ενδέχεται μάλιστα να μην συντελείται ομαλά ή αρμονικά και να μην είναι απαλλαγμένη από αντικρουόμενες γνώμες και απόψεις. Πραγματικά δημοκρατικό είναι ένα περιβάλλον στο οποίο τα άτομα αλληλεπιδρούν εποικοδομητικά μεταξύ τους και έχουν τη δυνατότητα να συμφωνούν ή να διαφωνούν σχετικά με το όποιο ζήτημα, σε ένα πλαίσιο όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι κανόνες δικαίου τηρούνται και γίνονται σεβαστά. Ενώ την άμεση ευθύνη διαμόρφωσης ενός δημοκρατικού σχολικού περιβάλλοντος μπορεί να φέρει ο διευθυντής ή ηγέτης του σχολείου, σε μια δημοκρατία υπάρχουν και άλλοι εμπλεκόμενοι με έννομο συμφέρον στην επιτυχία του σχολείου - οι μαθητές, οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς και η ευρύτερη κοινότητα (Bäckman & Trafford, 2007). Τα δημοκρατικά περιβάλλοντα είναι το αποτέλεσμα συλλογικής προσπάθειας.

Η εκπαίδευση επίσης καλείται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο για την εξουδετέρωση των

περιπλοκών και των αβεβαιοτήτων της σύγχρονης εποχής.

Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο συνεργασίας σε επίπεδο πολιτικών (“ΕΚ2020”, βλ. υποσημείωση 1 στην εισαγωγή) υπογραμμίζει ότι η εκπαίδευση και η κατάρτιση θα διαδραματίσουν καίριο ρόλο για την αντιμετώπιση του πλήθους των κοινωνικο-οικονομικών, δημογραφικών, περιβαλλοντικών και τεχνολογικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η Ευρώπη και οι πολίτες της σήμερα και για τα επόμενα χρόνια. Πρωταρχικός στόχος της Ευρωπαϊκής

συνεργασίας πρέπει να είναι η στήριξη των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στα κράτη-μέλη της ΕΕ, με στόχο τη διασφάλιση:

- (α) της προσωπικής, κοινωνικής και επαγγελματικής πραγμάτωσης όλων των πολιτών,
- (β) της αιφύρου οικονομικής ευμάρειας και απασχολησιμότητας, με ταυτόχρονη προώθηση των δημοκρατικών αξιών, της κοινωνικής συνοχής, της ενεργής συμμετοχής στα κοινά και του διαπολιτισμικού διαλόγου.

Οι παραπάνω στόχοι απηχούν το όραμα της εκπαίδευσης όπως διαμορφώθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης (στη Σύσταση CM/Rec(2007)6), το οποίο περιλαμβάνει τέσσερις μείζονες στόχους:

1. Την ανάπτυξη μια ευρείας γνωστικής βάσης,
2. Την προετοιμασία για την αγορά εργασίας,
3. Την προετοιμασία για τη ζωή ως ενεργοί πολίτες και
4. Την προσωπική ανάπτυξη

Οι δύο πρώτοι τομείς είναι σε μεγάλο βαθμό εκείνοι στους οποίους εστιάζουν τα δημόσια σχολεία. Ωστόσο, όλο και περισσότερο, ίσως υπό τις πιέσεις που ασκούν οι εκρηκτικές, αβέβαιες, πολύπλοκες και ασαφείς συνθήκες (ΕΑΠΑ) που βιώνουμε στην εποχή μας, η εκπαίδευση με στόχο τη δημοκρατική πολιτειότητα και την προσωπική ανάπτυξη λαμβάνουν μεγαλύτερη προσοχή. Η κοινή ευθύνη για την εκπαίδευση και τη λήψη μιας απόφασης σχετικά με το τι είναι σημαντικό να μάθουν τα παιδιά και οι έφηβοι καθίσταται δυνατή με τη συνεργασία των εμπλεκόμενων για την επίτευξη κοινών στόχων: γονέων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, της κοινωνίας των πολιτών και των ίδιων των νέων ανθρώπων.

Ένας όλο και μεγαλύτερος αριθμός παιδαγωγών πειραματίζονται στο πλαίσιο του αναλυτικού προγράμματος για να δημιουργήσουν μαθησιακές δραστηριότητες που διδάσκουν αξίες, στάσεις, δεξιότητες και γνώσεις που οι μαθητές χρειάζονται προκειμένου να συμβάλουν προς μια δημοκρατική κουλτούρα. Ενσταλάζουν δημοκρατικές διαδικασίες σε μαθησιακές δραστηριότητες και στην τάξη, όπως τη δημοκρατική διαχείριση της τάξης, δομές συνεργατικής μάθησης, συμμετοχική (αυτο- και ομό-) αξιολόγηση και συμμετοχή στην κοινωνία των πολιτών καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδρομής των νέων ανθρώπων.

Καθώς οι επαγγελματίες της εκπαίδευσης αποκτούν όλο και περισσότερο συνείδηση ότι οι ανάγκες στην εκπαίδευση αλλάζουν, εισερχόμαστε σε μια "ώριμη στιγμή".

Επανεξετάζοντας την εκπαίδευση: αυξανόμενη αναγνώριση της σπουδαιότητας της διδασκαλίας και της μάθησης της ενεργούς πολιτειότητας

Η ανάγκη να επέλθουν αλλαγές στην εκπαίδευση αναγνωρίζεται ευρέως τα τελευταία χρόνια. Αρκετές διεθνείς ενώσεις και οργανισμοί έχουν δημοσιεύσει σημαντικά έντυπα για τον σκοπό αυτόν. Εκτός από τις παραπομπές που γίνονται στην εισαγωγή, αξίζει να σημειωθεί ότι το *Μανιφέστο του Συμβουλίου της Ευρώπης: Education for Change - Change for Education* (2014) υπογραμμίζει τη σημασία της επανεξέτασης της εκπαίδευσης: "Τα μοντέλα της σχολικής φοίτησης που κληρονομήσαμε από το παρελθόν τείνουν να ευνοούν την ελίτ, την ιεραρχία και τους αποκλεισμούς· γνωρίσματα που πιθανώς έχουν

αμβλυνθεί στην πάροδο των χρόνων, αλλά που δεν έχουν πραγματικά καταρριφθεί από τον εκδημοκρατισμό της δευτεροβάθμιας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που πολλές χώρες βίωσαν τις πρόσφατες δεκαετίες" (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2014, σελ. 21). Με βάση μια ανάλυση των προσδοκιών που έχουν οι εργοδότες τον 21ο αιώνα από τους αποφοίτους των σχολείων, διαπιστώνουμε ότι: η συνεργασία, η επίλυση πολύπλοκων προβλημάτων, η κριτική σκέψη, η αυτονομία, η δημιουργικότητα, η ενσυναίσθηση, η λογοδοσία, η συναισθηματική ευφυΐα, η πολυπρισματικότητα, η γνωστική ευελιξία, η επιχειρηματικότητα, ο γραμματισμός στις ΤΠΕ και η ετοιμότητα για δια βίου μάθηση αποτελούν όλα δεξιότητες ζωτικής σημασίας. Ωστόσο, οι ιεραρχικές σχέσεις στα σχολεία και οι παραδοσιακές "μετωπικές" μέθοδοι διδασκαλίας στεγανοποιημένων γνωστικών αντικειμένων είναι απίθανο να αναπτύξουν επαρκώς τέτοιες δεξιότητες και χαρακτηριστικά στους μαθητές. Το *Μανιφέστο* το καθιστά απολύτως σαφές: "Προκειμένου να αλλάξουν οι συμπεριφορές και να ευνοηθεί η ενσωμάτωση νέων εννοιών και αξιών, οι μαθητές θα ωφελούνται από την πειραματική μάθηση εντός μιας κοινωνικο-κονστρουβιστικής προσέγγισης, που τους επιτρέπει να παρατηρούν, να στοχάζονται, να συγκρίνουν, να ερευνούν, να πειραματίζονται - όλες δραστηριότητες που συχνά δεν ενσωματώνονται επαρκώς στις παραδοσιακές επιλογές όπως η "αποστήθιση" και σε "μετωπικές" προσεγγίσεις όπου υπάρχει ένας "παιδαγωγός που κατέχει τη γνώση και μιλάει" και ένας "μαθητής που δεν γνωρίζει και ακούει" (Συμβούλιο της Ευρώπης 2014, σελ. 20).

Ολοκληρώνοντας ένα πρόγραμμα που ξεκίνησε το 2013, το Συμβούλιο της Ευρώπης υιοθέτησε ένα *Πλαίσιο Αναφοράς Ικανοτήτων για μια Δημοκρατική Κουλτούρα* (2017), συντάσσοντας μη ρυθμιστικές οδηγίες τις οποίες οι εθνικές αρχές και οι εμπλεκόμενοι στην εκπαίδευση μπορούν να χρησιμοποιούν κατά την κρίση τους. Το πλαίσιο παρέχει ένα ολοκληρωμένο μοντέλο των ικανοτήτων που οι μαθητές πρέπει να κατακτήσουν αν θέλουμε να συμμετέχουν αποτελεσματικά στην κουλτούρα της δημοκρατίας, με περιγραφές και οδηγίες για εφαρμογή.

Προκειμένου οι μαθητές τους να αναπτύξουν τις παραπάνω δεξιότητες, ο ρόλος των εκπαιδευτικών πρέπει να εξελιχθεί. "Οι εκπαιδευτικοί ως άτομα που διευκολύνουν τη μάθηση σε έναν διασυνδεδεμένο κόσμο θα ενθαρρύνονται να αναπτύξουν ιδιαίτερες εγκάρσιες ικανότητες οι ίδιοι επιπλέον των ικανοτήτων που αφορούν συγκεκριμένα στο ακαδημαϊκό τους αντικείμενο" (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2014, σελ. 24). Αυτό έχει καταστεί ακόμα πιο σημαντικό μετά τη θέσπιση του *Πλαισίου Παγκόσμιας Ικανότητας* (ΟΟΣΑ-PISA, 2018). Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του ΟΟΣΑ-PISA "Παγκόσμια ικανότητα είναι η ικανότητα εξέτασης τοπικών, παγκόσμιων και διαπολιτισμικών ζητημάτων, με στόχο την κατανόηση και εκτίμηση των οπτικών γωνιών και των κοσμοθεωριών των άλλων, τη συμμετοχή σε δεκτικές, ενδεδειγμένες και αποτελεσματικές αλληλεπιδράσεις με ανθρώπους από διαφορετικές κουλτούρες και η δράση για το συλλογικό καλό και την αιεφόρο ανάπτυξη" (2018). Με τις εξελίξεις αυτές, προκύπτει ένα ερώτημα σχετικά με το πώς μπορούμε καλύτερα να στηρίζουμε τους εκπαιδευτικούς να αναπτύξουν τις ικανότητες αυτές, τόσο οι ίδιοι όσο και οι μαθητές τους, έτσι ώστε να μαθαίνουν για να αλλάζουν και να αλλάζουν για να μαθαίνουν.

Καθιστώντας δυνατή την ανάπτυξη ικανοτήτων του 21ου αιώνα για τους εκπαιδευτικούς

Οι Beijard, Meijer, Morine-Dershimer και Tilemma (2005) επισημαίνουν την ανάγκη επαναπροσδιορισμού του επαγγελματισμού των εκπαιδευτικών με έμφαση στη βελτίωση

της ποιότητας της σκέψης και μάθησης του εκπαιδευτικού σε ένα αενάως μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Υποστηρίζουν την ανάγκη για μια δυναμική προσέγγιση της διδασκαλίας και της μάθησης των εκπαιδευτικών, όπου η ανάπτυξη της ταυτότητας του εκπαιδευτικού αποκτάει καίρια σημασία. Η εν λόγω ταυτότητα προϋποθέτει την ανάπτυξη αυτού που ο Mockler (2011) περιγράφει ως το "πολιτικό πλεονέκτημα" των εκπαιδευτικών ή αλλιώς την ικανότητά τους να στηρίξουν μια κριτική και στοχαστική εκπαίδευση υπέρ της δημοκρατίας. Πρόκειται για έργο που δεν ολοκληρώνεται ποτέ: η δέσμευση στην προοπτική της δια βίου μάθησης και την πειραματική μάθηση αποτελούν καθοριστικά στοιχεία.

Το Learn to Change, μια διεθνή ΜΚΟ που υποστηρίζει την ανάπτυξη ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων, σε ένα πλαίσιο κοινωνικής δικαιοσύνης και δημιουργικής ανθρώπινης χειραφέτησης, δημιούργησε τις *Κάρτες για Δημοκρατία για Όλους* (*Cards for Democracy for All*). Ένα σύνολο 60 καρτών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από μεμονωμένα άτομα ή ομάδες, προκειμένου να στοχαστούν αναφορικά με τις στάσεις, τις δεξιότητες, τις γνώσεις και την κατανόησή τους, έτσι ώστε να μπορέσουν να συμβάλουν καλύτερα στη δημιουργία δημοκρατικών χώρων και να βελτιώσουν τις δικές τους πρακτικές και συμπεριφορές. Οι ικανότητες που χρειαζόμαστε για τη δημοκρατία είναι περιζήτητες στους μεταβαλλόμενους χώρους εργασίας: δεξιότητες του 21ου αιώνα, όπως προσαρμοστικότητα, ικανότητα συνεργασίας με άλλα άτομα πέραν των συνόρων και επίλυση πολύπλοκων προβλημάτων, έχουν μεγάλη ζήτηση. Η *Έκδοση των Καρτών για τη Δημοκρατία για Εκπαιδευτικούς* είναι ειδικά σχεδιασμένη για να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να στοχαστούν, να εξετάσουν και να βελτιώσουν τις στάσεις, τις δεξιότητες και τις γνώσεις τους για την εφαρμογή δημοκρατικών διαδικασιών και/ή εμπειριών στην τάξη τους και τη βελτίωση των πρακτικών τους. Οι κάρτες επισημαίνουν και περιγράφουν δράσεις-κλειδιά τις οποίες μπορούν να αναπτύξουν άτομα που διευκολύνουν τη μάθηση, ώστε να προάγουν ενταξιακά και δημοκρατικά μαθησιακά περιβάλλοντα. Ο οργανισμός

Learn to Change έχει συγκροτήσει μια σειρά δραστηριοτήτων που χρησιμοποιούν τις *Κάρτες για τη Δημοκρατία* προκειμένου να εμπλέξουν τις ομάδες ενδιαφερομένων. Οι δραστηριότητες υπάρχουν στο διαδίκτυο στην [επίσημη ιστοσελίδα \(www.learnchange.eu\)](http://www.learnchange.eu) της ΜΚΟ.

- [Επανεξέταση των πρακτικών αξιολόγησης](#)
- [Το ταξίδι μου - Αυτοαξιολόγηση φοιτητή εκπαιδευτικού με τις](#)
- [Κάρτες για τη Δημοκρατία](#)
- [Ραντεβού εν τάχει για τη δημοκρατία Επτά ιδέες για μια πιο δημοκρατική χρονιά στο σχολείο](#)
- Διαδικτυακό σεμινάριο "Developing the entrepreneurial citizen" (Ανάπτυξη του επιχειρηματικού πολίτη)
- για το School Education Gateway

Διαδικτυακό σεμινάριο σχετικά με τις Κάρτες για τη Δημοκρατία Άλλοι δωρεάν πόροι που συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός δημοκρατικού σχολικού περιβάλλοντος και στην καλλιέργεια δημοκρατικών ικανοτήτων περιλαμβάνουν τους εξής:

- **Compass:** ένα εγχειρίδιο σχετικά με την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα που προσφέρει σε νέους ηγέτες, εκπαιδευτικούς και άλλους παιδαγωγούς απτές ιδέες και πρακτικές δραστηριότητες για να διεγείρουν το ενδιαφέρον, να εμπλέκουν και να κινητοποιούν τους νέους ανθρώπους.

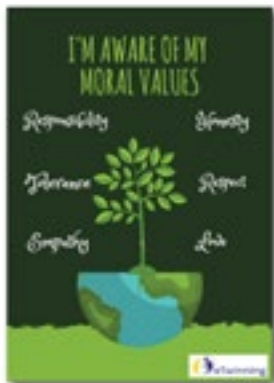
- **Compassito:** προσφέρει στα παιδιά, τους παιδαγωγούς, τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς δραστηριότητες και μεθόδους που εισάγουν τα παιδιά στο θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με δημιουργικούς και ελκυστικούς τρόπους.
- **TASKs for democracy:** 60 δραστηριότητες για την κατάκτηση και αξιολόγηση εγκάρσιων στάσεων, δεξιοτήτων και γνώσεων σε ένα εγχειρίδιο για επιτηδευματίες σε τυπικά και μη τυπικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της Κοινότητας Πρακτικής του Προγράμματος Pestalozzi του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Ελπίδα μας είναι ότι η πρόσβαση σε ανάλογους πόρους θα ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς να πειραματιστούν με νέες ιδέες, υποστηριζόμενοι από συναφείς ευκαιρίες επιμόρφωσης για εκπαιδευτικούς.

2.2 Εμπνευσμένα έργα στο πλαίσιο του eTwinning

Στο eTwinning μαθητές και εκπαιδευτικοί πραγματεύονται τακτικά θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις αξίες και τη δημοκρατική κουλτούρα. Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα πρόσφατων έργων στο eTwinning σχετικά με τα παραπάνω θέματα:

☰ “I am aware of my moral values”

Ηλικία μαθητών:
4 - 15

Χώρες: Ελλάδα, Ρουμανία,
Τυνησία, Τουρκία

Όπως περιγράφεται στην εισαγωγή, η εκπαίδευση αποτελεί εργαλείο προκειμένου να αναγνωριστεί και να γίνει κατανοητό ποιες αξίες είναι σημαντικό και επιτακτικό να μεταβιβάζονται. Το έργο εστίασε σε καθολικές ηθικές αξίες, όπως την ανεκτικότητα, την ενσυναίσθηση, την αγάπη, τον σεβασμό, την ευθύνη και την ειλικρίνεια. Μαθητές και εκπαιδευτικοί συνεργάστηκαν προκειμένου να αφυπνίσουν σχετικά με την ενεργό συμμετοχή στα κοινά και για να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους στην Αγγλική γλώσσα μέσω μηνιαίων δραστηριοτήτων. Στις δραστηριότητες αυτές συγκαταλέγονται η έκδοση ενός περιοδικού που περιγράφει κάθε ηθική αξία ξεχωριστά και τη σημασία της, μια συνεργατική ιστοσελίδα, συζητήσεις μέσω διαδικτύου και ένα συνεργατικό πάσγουορκ, στο οποίο συνεισέφεραν όλα τα σχολεία. Άλλες δραστηριότητες περιλάμβαναν

χειροτεχνίες, όπως τη δημιουργία λουλουδιών από χαρτί και κοντομάνικα μπλουζάκια που σχεδίασαν οι μαθητές. Το έργο ολοκληρώθηκε με μια έκθεση σε ένα από τα Τούρκικα σχολεία, όπου προβλήθηκε η δουλειά των μαθητών και των εκπαιδευτικών.
Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/57121>

☰ “Myriem and friends: citizens of a better world”

MYRIEM
AND
FRIENDS

CITIZENS
OF A
BETTER
WORLD

Ηλικία μαθητών:
5 - 17

Χώρες:
Κροατία, Κύπρος, Ελλάδα,
Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία,
Σλοβενία, Ισπανία, Τυνησία,
Ουκρανία

Η Myriem είναι μια κούκλα από την Τυνησία και η κεντρική ηρωίδα του έργου αυτού. Μαθητές από τις άλλες χώρες δημιούργησαν φίλους για αυτήν στο σχολείο τους και τότε η Myriem και οι φίλοι της ταξίδεψαν στις 10 χώρες και φιλοξενήθηκαν για τρεις μήνες στην καθεμία, κάτι που αποτέλεσε την αφετηρία προκειμένου οι μαθητές να επεξεργαστούν καθολικές ανθρώπινες αξίες. Οι κούκλες χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλεία για την προώθηση αξιών όπως της ανεκτικότητας, της φιλίας, της ισότητας, της ειρήνης, του σεβασμού και της ευθύνης. Οι μαθητές δημιούργησαν ένα διεθνές ημερολόγιο, στο οποίο συμπεριλήφθηκαν οι γιορτές και οι ημέρες μνήμης όλων των χωρών, ώστε να γνωρίσουν τους διαφορετικούς πολιτισμούς. Επίσης, οι μαθητές άντλησαν έμπνευση για να αναλάβουν πρωτοβουλίες σχετικά με τις αξίες αυτές στις τοπικές τους κοινότητες ή και εκτός αυτών. Η Myriem και οι φίλοι της επέστρεψαν στην πατρίδα τους, αλλά πριν γίνει αυτό συναγλήθηκαν στο "Concordville", μια φανταστική ιδανική χώρα που σχεδίασαν οι μαθητές. Το "Concordville" ενστερνιζόταν τις αξίες και τις συμπεριφορές που οι μαθητές αποφάσισαν ότι είναι απολύτως αναγκαίες για μια δίκαιη κοινωνία. Στη συνέχεια, οι αξίες αυτές αποτυπώθηκαν στο μανιφέστο που συνέταξαν συνεργατικά: *" Το Concordville είναι η κοινότητα των ονειρών μας, πέρα από εθνικά σύνορα"*. Το μανιφέστο συντάχθηκε από τους μαθητές στη διάρκεια ενός παιχνιδιού κρυμμένου θησαυρού, όπου οι μαθητές χρησιμοποίησαν κώδικες QR για να συμπληρώσουν ένα σταυρόλεξο και με τις λέξεις αυτές στη συνέχεια συνέθεσαν το μανιφέστο. Το μανιφέστο αποτυπώνει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις αξίες που διδάχτηκαν και συζητήθηκαν στη διάρκεια του έργου. Ακόμα, οι μαθητές δημιούργησαν μια διαδραστική εικόνα στο Thinglink με τις ανθρώπινες αξίες και έγραψαν συνεργαζόμενοι μια ιστορία με τίτλο "Ένα αγόρι από τη Συρία" και το ημερολόγιο ενός πρόσφυγα, με ένα κοινό Google Doc όπου ενσωμάτωσαν ζωγραφιές που έφτιαξαν οι μικρότεροι σε ηλικία εταίροι του έργου. Το έργο δημιούργησε ευκαιρίες και παρότρυνε τους μαθητές να συζητήσουν "δύσκολα" ζητήματα, όπως την παράνομη διακίνηση και εμπορία ανθρώπων, την πείνα και την άνιση κατανομή του πλούτου, την ένταξη κ.ά.

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/9507>

☰ “Sparks”

Ηλικία μαθητών:

11–18

Χώρες:

*Αζερμπαϊτζάν, Τσεχία, Γαλλία, Γεωργία,
Γερμανία, Ιταλία, Μάλτα, Νορβηγία, Πολωνία,
Πορτογαλία, Σερβία, Ισπανία, Τυνησία,
Τουρκία, Ουκρανία, Ηνωμένο Βασίλειο*

Στο έργο αυτό, οι μαθητές γνώρισαν, ερεύνησαν και ανέλυσαν τους Στόχους για την Αειφόρο Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών για το 2030, οι οποίοι, όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, αποτελούν μια εξαιρετική αφετηρία για την επανεξέταση της εκπαίδευσης και του ρόλου της στις σύγχρονες κοινωνίες. Το έργο αφύπνισε σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη στα σχολεία και τις κοινότητες των μαθητών. Οι μαθητές ξεκίνησαν ερευνώντας συνεργατικά κάθε έναν από τους 17 στόχους: Εξάλειψη της φτώχειας, εξάλειψη της πείνας, ποιοτική εκπαίδευση, ισότητα φύλων, μείωση των ανισοτήτων, δράση για το κλίμα, ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί και σύμπραξη για την επίτευξη των στόχων. Δημιούργησαν ένα Ευρωπαϊκό λεξικό, έτσι ώστε όλοι οι μαθητές να μπορέσουν να κατανοήσουν ποιοι είναι οι στόχοι. Όταν εστίασαν στον στόχο της Ποιοτικής Εκπαίδευσης, οι μαθητές ενημερώθηκαν για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν παιδιά σε όλο τον κόσμο σε σχέση με τη φοίτηση στο σχολείο και τη διαφορά της ποιότητας της εκπαίδευσης στις διάφορες χώρες του κόσμου. Όταν επικεντρώθηκαν στον στόχο της μείωσης της φτώχειας, ζητήθηκε από τους μαθητές να εκτελέσουν την άσκηση "Βιοποριζόμενοι με \$1.25 τη μέρα", τραβώντας φωτογραφίες στο σουπερμάρκετ της περιοχής τους και ρωτώντας σε καφετέριες και εστιατόρια της περιοχής τους τι μπορούν να αγοράσουν με το ποσό αυτό. Σε όλη τη διάρκεια του έργου, οι μαθητές εργάστηκαν συνεργατικά σε εθνικές και διεθνείς ομάδες, πραγματοποιήθηκαν τις δυσκολίες πραγμάτωσης των στόχων και συζήτησαν τα μέτρα που μπορούσαν να πάρουν σε επίπεδο τοπικής κοινότητας, για να καταστούν πιο βιώσιμες. Επίσης, οι μαθητές βελτίωσαν τις δεξιότητές τους στα Αγγλικά, τα Μαθηματικά και τις ΤΠΕ, καθώς και τις δεξιότητες επικοινωνίας και εκτέλεσης παρουσιάσεων και έγιναν πολίτες του κόσμου, προσπαθώντας να βρουν λύσεις σε ορισμένα από τα πιο σημαντικά παγκόσμια προβλήματα της εποχής μας.

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/43401>

☰ “Herit@ge Matters”

Ηλικία μαθητών:

12 -15

Χώρες:

Βέλγιο, Κροατία, Γερμανία, Ελλάδα,
Πορτογαλία, Δημοκρατία της
Μολδαβίας, Ρουμανία

Όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή του κεφαλαίου, η εκπαίδευση των νέων ανθρώπων προκειμένου να γίνουν ενεργοί πολίτες αρχίζει στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για τη διαμόρφωση δημοκρατικών σχολικών περιβαλλόντων, ενθαρρύνοντας τους μαθητές να πάρουν τα ηνία και να εκφράζουν τις απόψεις τους με εποικοδομητικό τρόπο. Αυτό ακριβώς έγινε και στο έργο “Herit@ge Matters”: οι μαθητές εξέτασαν αξίες, όπως την ισότητα, τον σεβασμό, την ανεκτικότητα και τη διαφορετικότητα. Από τις βασικές αυτές αξίες, οι μαθητές προχώρησαν στη διερεύνηση θεμάτων που αφορούν στη δικαιοσύνη και τη διαμαρτυρία απέναντι στις διακρίσεις και την αδικία. Οι μαθητές δημιούργησαν ένα συλλογικό πάνελ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα όπου συνεργάστηκαν για να διερευνήσουν κάθε ανθρώπινο δικαίωμα που εμπεριέχεται στη διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μέσω αντιγράφων καλλιτεχνικών έργων. Ως υπενθύμιση για όλους τους μαθητές, επιλέχτηκε και προβλήθηκε η παρακάτω ρήση από το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ: “ Πόσο υπέροχο είναι που κανείς δεν χρειάζεται να περιμένει ούτε ένα λεπτό για να αρχίσει να βελτιώνει τον κόσμο”.

Στην διάρκεια του έργου, οι μαθητές δημιούργησαν παρέα ένα συνεργατικό ηλεκτρονικό περιοδικό που έθιγε ζητήματα δημοκρατίας, τις δημοκρατικές αξίες και άλλα συναφή ζητήματα στην Ευρώπη και αλλού. Στο περιοδικό, με τον τίτλο “Our Heroes” (Οι ήρωές μας), οι μαθητές επέλεξαν και ενημερώθηκαν για προσωπικότητες συνυφασμένες με τα δικαιώματα, τις αξίες και τη δημοκρατία. Οι μαθητές διάβασαν και μελέτησαν με εναλλακτικό τρόπο το Ημερολόγιο της Άννας Φρανκ, έτσι ώστε να αναπτύξουν δεξιότητες κριτικής ανάλυσης, να εξασκηθούν στη δημιουργική γραφή και να ενημερωθούν για τη δημοκρατική συνείδηση σήμερα σε σχέση με το παρελθόν. Έγραψαν στην Άννα σαν να ήταν η φανταστική της φίλη, η Κίτυ. Τα γραπτά τους αργότερα διασκευάστηκαν σε παράσταση από τους άλλους εταίρους, αποσιπώντας θετικές κριτικές από τους υπόλοιπους εταίρους, τους γονείς και τα τοπικά ΜΜΕ. Οι εταίροι δημιούργησαν μια ιστοσελίδα σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, για να διαδώσουν τα αποτελέσματα του έργου στον κόσμο. Η ιστοσελίδα προβάλλει τις απόψεις των νέων ανθρώπων που συμμετείχαν στο έργο, αλλά και έργα τέχνης, τρόπο ζωής, ιστορία, ποίηση και αστερονομία που μοιράζονται και αγαπούν

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/50844>

☰ “Expressing the Way We Are”

Ηλικία μαθητών:
15 - 17

Χώρες:
Δανία, Πολωνία, Ρουμανία, Τουρκία

Η επανεξέταση της εκπαίδευσης, όπως παρουσιάστηκε προηγουμένως στο παρόν κεφάλαιο, είναι ένας από τους στόχους του Μανιφέστο της Εκπαίδευσης για την Αλλαγή του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η οπτική αυτή εφαρμόζεται ευρέως στο έργο “Expressing the Way We Are” το οποίο πηγάζει από την αντίληψη ότι η σημερινή γενιά μαθητών είναι εντελώς διαφορετική από τις προηγούμενες. Οι μαθητές έρχονται διαρκώς αντιμέτωποι με ένα καταιγισμό πληροφοριών μέσω των διάφορων μέσων ενημέρωσης και ψυχαγωγίας. Εκπαιδευτικοί από τη Δανία, την Πολωνία, την Τουρκία και τη Ρουμανία επινόησαν το έργο αυτό με στόχο να ενισχύσουν την ανεκτικότητα απέναντι στους διαφορετικούς πολιτισμούς, να βελτιώσουν την κριτική σκέψη και να καταστήσουν πιο βαθιά την κατανόηση εννοιών, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις δημοκρατικές υποχρεώσεις, την ασφάλεια στο διαδίκτυο και τη λήψη αποφάσεων.

Σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος έλαβαν χώρα δραστηριότητες εντός και εκτός διαδικτύου. Η αρχή έγινε με τους μαθητές χωρισμένους σε ομάδες να δημιουργούν αφίσες όπου αποτυπώνονται θέματα που αφορούν στη δημοκρατία και τη σημασία της. Οι αφίσες άλλοτε κατασκευάστηκαν και ζωγραφίστηκαν με το χέρι και άλλοτε μέσω διαδικτύου με εργαλεία δημιουργίας κολάζ εικόνων. Οι μαθητές κλήθηκαν να γράψουν άρθρα ως δημοσιογράφοι που εκπονούν έρευνα και κάνουν ρεπορτάζ σχετικά με εξέχοντα ζητήματα που ταλανίζουν τις δημοκρατίες. Η πρωτοβουλία για τη συνεργατική αυτή δραστηριότητα ελήφθη από τους μαθητές, οι οποίοι επέλεξαν τα θέματα και συνεργάστηκαν χωρισμένοι σε διεθνείς ομάδες για τη συγγραφή των άρθρων. Τα άρθρα συγκεντρώθηκαν και δημοσιεύτηκαν σε ένα διαδικτυακό περιοδικό με τον τίτλο “Democracy in our lives” (Η δημοκρατία στη ζωή μας). Τέλος, στη διάρκεια της ευκαιρίας κινητικότητας Erasmus+, όταν οι μαθητές συναντήθηκαν διά ζώσης, συμμετείχαν σε μια σειρά διαλόγων όπου διερεύνησαν συναφή θέματα, προτείνοντας όλοι μαζί λύσεις, εκφράζοντας απόψεις και αντικρούοντας την κριτική άλλων ομάδων, με επιχειρήματα υπέρ και κατά.

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/11338>

2.3 Προτεινόμενες Δραστηριότητες στο eTwinning

Τα παιδιά πρέπει να διδάσκονται να εκτιμούν τη δημοκρατία ως τρόπο ζωής. Οι δεξιότητες που απαιτούνται για την οικοδόμηση της δημοκρατίας δεν αναπτύσσονται αυτόματα, οπότε διδασκαλία της δημοκρατίας σημαίνει ότι προετοιμάζουμε τα παιδιά να γίνουν πολίτες που θα διαφυλάξουν και θα διαμορφώσουν τη δημοκρατία στο μέλλον. Συνεπώς, η δημοκρατία θα έπρεπε να αποτελεί βασική πτυχή κάθε μορφής εκπαίδευσης, από τη μικρότερη δυνατή ηλικία. Δημοκρατική εκπαίδευση σημαίνει ενίσχυση της φιλοπεριέργειας, του διαλόγου, της κριτικής σκέψης και ότι το άτομο μαθαίνει να αναλαμβάνει την ευθύνη των πράξεών του. Τέτοια εκπαιδευτικά αποτελέσματα επιτυγχάνονται καλύτερα μέσω της δράσης. Παρότι οι βασικές έννοιες της δημοκρατίας θα πρέπει να γίνονται κατανοητές από τα παιδιά, η βίωση και η δράση σε ένα δημοκρατικό περιβάλλον συνιστά την καλύτερη άσκηση. Τα σχολεία, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, οι λέσχες για τα παιδιά, οι οργανισμοί και οι οικογένειες που σέβονται τις δημοκρατικές αρχές και χαρακτηρίζονται από πραγματικές δημοκρατικές δομές αποτελούν τα καλύτερα πρότυπα προκειμένου τα παιδιά να μάθουν τι σημαίνει δημοκρατία.

“Είναι ζωτικής σημασίας η προώθηση μιας κουλτούρας δημοκρατίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα παιδιά και τους νέους, καθώς οι στάσεις και η συμπεριφορά διαπλάθονται σε πρώιμη φάση και μπορεί να αποβεί καθοριστική για τη μελλοντική τους συμμετοχή στα κοινά”. Συμπεράσματα του Φόρουμ του Συμβουλίου της Ευρώπης για το Μέλλον της Δημοκρατίας, Ιούνιος 2007

Τα ανθρώπινα δικαιώματα και η δημοκρατία είναι αλληλένδετες έννοιες. Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν μεν τη βάση κάθε δημοκρατικού συστήματος, αλλά το ίδιο το σύστημα είναι αναγκαίο για να τα προστατίσει και να τα εγγυηθεί.

Οι παρακάτω δραστηριότητες μπορούν να ενσωματωθούν σε έργα eTwinning, προκειμένου οι μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα τι σημαίνει δημοκρατική συμμετοχή.

“A visitor from another planet”

Οι μαθητές ενθαρρύνονται να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους για να σχεδιάσουν και να δημιουργήσουν μια κούκλα από άλλον πλανήτη για να δείξουν στα συνεργαζόμενα σχολεία. Οι εκπαιδευτικοί ζητούν από τους μαθητές να σκεφτούν τι θα ήθελε να ξέρει κάποιος που επισκέπτεται τη γη από έναν άλλο πλανήτη για τους ανθρώπους και να κάνουν ζωγραφιές για να τους εξηγήσουν τι σημαίνει να είσαι άνθρωπος. Οι ζωγραφιές και οι σκέψεις από κάθε συνεργαζόμενο σχολείο κοινοποιούνται στο TwinSpace και στην τάξη γίνεται συζήτηση για τις διάφορες οπτικές γωνίες.

Ηλικία: 4-7 | **Εργαλεία:** υλικά για χειροτεχνίες, ξυλομπογιές, μολύβια, μπογιές, χαρτί

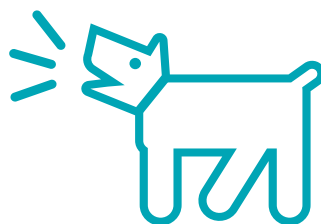
“Celebrating the Universal Children’s Day”

Κάθε χρόνο στις 20 Νοεμβρίου γιορτάζουμε την Παγκόσμια Ημέρα για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Σε όλες τις τάξεις, οι μαθητές συζητούν τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και κάνουν μια λίστα των 10 πιο σημαντικών. Στη συνέχεια, οι εταίροι συνεργάζονται για να καταλήξουν σε μια λίστα με τα 10 δικαιώματα των παιδιών που συμφωνούν ότι είναι τα σημαντικότερα. Μετά από αυτό, κάθε τάξη επιλέγει ένα από τα δικαιώματα και ζωγραφίζει κάτι που το αντιπροσωπεύει είτε σε χαρτί είτε χρησιμοποιώντας κάποιο διαδικτυακό εργαλείο. Όλες οι ζωγραφιές κοινοποιούνται στο TwinSpace και εκτυπώνονται από τους εταίρους. Τέλος, οι μαθητές δημιουργούν βίντεο όπου λένε τα δικαιώματα στη γλώσσα τους. Όλα τα επιμέρους βίντεο συγκεντρώνονται σε ένα κοινό βίντεο όπου μπορούμε να δούμε και να ακούσουμε τα δικαιώματα σε διάφορες γλώσσες.

Ηλικία: 4 -7 | **Εργαλεία:** YouTube, χαρτί, Colorillo

“My doggy’s rights”

Οι συνεργαζόμενες τάξεις χρησιμοποιούν λούτρινα σκυλάκια σαν μασκότ και τα στέλνει η μία στην άλλη. Οι δάσκαλοι ζητούν από τους μαθητές να δώσουν ένα όνομα στο σκυλάκι και να σκεφτούν τι χρειάζεται για να είναι χαρούμενο, υγιές και ασφαλές, εστιάζοντας στο ποιος είναι υπεύθυνος να του εξασφαλίσει όλα όσα χρειάζεται. Όταν η τάξη προσδιορίσει τις ανάγκες, ο εκπαιδευτικός ρωτάει τους μαθητές αν είναι δικαίωμα του σκύλου η κάλυψη των αναγκών αυτών.

Αφού φροντίσουν το ψεύτικο σκυλάκι για αρκετές μέρες, οι εκπαιδευτικοί ζητούν από τους μαθητές να σκεφτούν τι έχουν ανάγκη τα παιδιά για μια χαρούμενη, ασφαλή και υγιή ζωή και ποιος είναι υπεύθυνος να διασφαλίσει τις ανάγκες τους. Οι μαθητές συζητούν για τα δικαιώματα των παιδιών και κοινοποιούν τις απαντήσεις στους εταίρους τους. Στη συνέχεια, τα παιδιά μπορούν να επιλέξουν ένα δικαίωμα και να δημιουργήσουν ένα έργο τέχνης που θα ανεβάσουν στο TwinSpace του έργου. Στη συνέχεια, κάθε σχολείο διοργανώνει μια έκθεση με τις καλλιτεχνικές δημιουργίες των μαθητών, ως επιστέγασμα του έργου.

Ηλικία: 5-10 | **Εργαλεία:** χαρτί και κηρομπογιές, Artsteps

“Advertising human rights”

Αφού ενημερωθούν και συζητήσουν σχετικά με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού των Ηνωμένων Εθνών⁶, οι μαθητές από όλα τα συνεργαζόμενα σχολεία καλούνται να επιλέξουν ένα δικαίωμα που θα ήθελαν να διερευνήσουν περισσότερο. Ανάλογα με την επιλογή τους, δημιουργούνται ομάδες 4-6 μαθητών διαφόρων εθνικοτήτων και τους ανατίθεται να φτιάξουν μια σύντομη τηλεοπτική διαφήμιση που

6 <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

αφηνίζει τον κόσμο σχετικά με το συγκεκριμένο δικαίωμα. Προσεγγίζουν τη διαφήμισή τους ποικιλοτρόπως, όπως λόγου χάρη: μια ιστορία που δραματοποιούν, κάποιο τραγούδι που τραγουδούν, ένα κόμικς για το οποίο ζωγραφίζουν τις εικόνες ή μια συνέντευξη με έναν ειδικό. Όταν αποφασίσουν ποια έννοια θα πραγματευτούν, μπορεί να διοργανωθεί μια συνάντηση των εταίρων μέσω διαδικτύου, προκειμένου να ανταλλάξουν ιδέες και ανατροφοδότηση. Μετά τη συνάντηση, οι ομάδες μπορούν να αρχίσουν να επεξεργάζονται τις διαφημίσεις τους και, όταν τελειώσουν, μπορούν να τις δημοσιεύσουν στο TwinSpace και να διεξαχθεί ψηφοφορία για την ανάδειξη της πιο δημοφιλούς.

Το έργο μπορεί να ολοκληρωθεί με μια σύσκεψη όπου θα γίνει ο απολογισμός του έργου και θα συζητηθούν ερωτήματα όπως το εξής: ποιος χρειάζεται εκπαίδευση για τα δικαιώματα των παιδιών, γιατί είναι σημαντικό ο κόσμος να γνωρίζει τα δικαιώματά τους και είναι οι διαφημίσεις αποτελεσματικός τρόπος διάδοσης του σημαντικού αυτού μηνύματος;

Ηλικία: 8-15 | **Εργαλεία:** βιντεοσυσκέψεις μέσω διαδικτύου, PollEverywhere, Dotstorming

“Deprivation of human rights”

Οι δάσκαλοι λένε την παρακάτω ιστορία στους μαθητές τους: *“Εχτές, ένας δημοσιογράφος έγραψε μια ιστορία που εξαγρίωσε ένα εξέχον πολιτικό πρόσωπο. Την επόμενη μέρα, τρεις άνδρες μπήκαν στο σπίτι του δημοσιογράφου και τον απήγαγαν. Κανείς δεν ξέρει πού βρίσκεται ο δημοσιογράφος και δεν υπάρχει κανένας αρμόδιος να βοηθήσει να τον βρουν”* Οι μαθητές καλούνται να διαβάσουν την Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ⁷ και να προσδιορίσουν ποια συγκεκριμένα άρθρα έχουν παραβιαστεί. Στη συνέχεια εργάζονται σε ομάδες μικτές από άποψη εθνικοτήτων για να συντάξουν μια επιστολή προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης υπογραμμίζοντας την παραβίαση των δικαιωμάτων αυτών ζητώντας τη λήψη μέτρων ή ένα άρθρο εφημερίδας όπου περιγράφουν τι συνέβη. Στη συνέχεια, οι μαθητές πρέπει να επικεντρωθούν στη γλώσσα και το ύφος τους, ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθύνονται.

Ηλικία: 10 -14 | **Εργαλείο:** MeetingWords

“Guessing Rights game”

Οι εταίροι εξοικειώνονται με τη σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διαβάζοντας την Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Επιλέξτε μία ώρα που θα συνδεθούν με τους εταίρους τους σε βιντεοσυσκέψεις μέσω του Online Meeting, για να παίξουν ένα παιχνίδι στο οποίο μαντεύουν τις απαντήσεις. Ένας μαθητής από κάθε συνεργαζόμενη τάξη αναλαμβάνει ένα ανθρώπινο δικαίωμα και πρέπει να το ζωγραφίσει, ενώ οι μαθητές της συνεργαζόμενης τάξης προσπαθούν να μαντέψουν ποιο ανθρώπινο δικαίωμα είναι. Αν απαντήσουν σωστά, κερδίζουν έναν βαθμό. Στον δεύτερο γύρο, ένας μαθητής από την άλλη τάξη ζωγραφίζει ένα ανθρώπινο δικαίωμα

7 <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html>

και οι τάξεις με τη σειρά δίνουν σε κάθε μαθητή την ευκαιρία να κάνει μια ζωγραφιά. Νικητής είναι η τάξη που μαζεύει τους περισσότερους πόντους. Επιτρέπεται να ζωγραφίσουν μόνο εικόνες· όχι αριθμούς ή λέξεις, ενώ δεν επιτρέπεται καθόλου να μιλούν.

Ηλικία: 10-15 | **Εργαλεία:** χαρτί, στυλό, μολύβια, ξυλομπογιές, βιντεοσυσκευές μέσω διαδικτύου

“Your rights end where mine begin”

Κάθε εταίρος διοργανώνει μια συζήτηση σχετικά με την αξία της ελευθερίας του λόγου και το δικαίωμα της προστασίας από κάθε λογής διάκριση. Οι μαθητές προτρέπονται να ανταλλάξουν απόψεις και να συζητήσουν εμπειρίες από τη ζωή τους.

Ο εκπαιδευτικός ανοίγει ένα TwinBoard και ζητάει από τους μαθητές των συνεργαζόμενων σχολείων να εκφράσουν την άποψή τους, απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Πού τελειώνουν τα δικαιώματα του ατόμου και ξεκινούν τα δικαιώματα του συνόλου;
- Είναι δυνατό να αλλάξουν τα όρια μεταξύ τους;
- Σε ποιες περιπτώσεις;

Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές να γράψουν συνεργατικά ποιήματα, θεατρικά έργα ή διηγήματα σχετικά με περιστατικά που αφορούν σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με τα οποία έχουν βρεθεί αντιμέτωποι οι ίδιοι ή οι φίλοι και οι συγγενείς τους. Οι μαθητές μπορούν να εργαστούν σε ομάδες μικτής εθνικότητας και τα αποτελέσματα να παρουσιαστούν σε ένα ηλεκτρονικό βιβλίο.

Ηλικία: 12 -18 | **Εργαλεία:** TwinBoard, MeetingWords, Issuu, Calameo

“Human Rights and decision making”

Ο εκπαιδευτικός δημιουργεί ένα Padlet με τρεις στήλες: 1. Σε κάθε περίπτωση, 2. Στις περισσότερες περιπτώσεις, 3. Σε κάποιες περιπτώσεις και δημιουργεί μια σειρά δηλώσεων που οι μαθητές θα πρέπει να κατηγοριοποιήσουν εργαζόμενοι σε ομάδες 4-6 μαθητών διαφόρων εθνικοτήτων. Οι μαθητές πρέπει να συζητήσουν με την ομάδα τους χρησιμοποιώντας το Chat του TwinSpace και να καταλήξουν σε συμφωνήσουν πού θα καταχωρίσουν κάθε δήλωση ξεχωριστά. Θα πρέπει να προσθέσουν τις δηλώσεις στο Padlet, χωρίς να βλέπουν πώς επέλεξαν να τις κατηγοριοποιήσουν οι άλλες ομάδες.

Μία εβδομάδα αργότερα, όλες οι τάξεις πραγματοποιούν συνάντηση μέσω διαδικτύου και συζητούν τις δηλώσεις σχετικά με τις οποίες οι επιμέρους ομάδες κατέληξαν σε διαφορετικά συμπεράσματα. Στη συνέχεια συζητούν και συνδιαλέγονται, μέχρις ότου όλοι μαζί καταλήξουν σε συμφωνία. Τους δίνεται η δυνατότητα να επαναδιατυπώσουν γραπτώς τις δηλώσεις, προκειμένου να καταλήξουν σε συμφωνία.

Ηλικία: 15-18 | **Εργαλεία:** συνομιλίες, βιντεοσυσκευές

3. Κριτικοί στοχαστές σε ένα ασφαλές σχολείο

3.1 Άριστη γνώση και χειρισμός των ΜΜΕ: αναπτύσσοντας δεξιότητες κριτικής σκέψης αναφορικά με στερεότυπα και προκαταλήψεις

Το 2016, το Δίκτυο Ειδικών που επεξεργαζόταν την Κοινωνική διάσταση της Εκπαίδευσης και της Κατάρτισης παρουσίασε ορισμένες από τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που αντιμετωπίζει η Ευρώπη ως προς την αύξηση της εθνικής και θρησκευτικής ετερογένειας. Βασικό συμπέρασμα ήταν ότι τα σχολικά αναλυτικά προγράμματα οφείλουν να αποπνέουν περισσότερη ποικιλομορφία και να είναι πιο ενταξιακά. Η εκπαίδευση από συνομηλικούς αναφερόταν στην έκθεση ως μία από τις σχετικά νέες και αποτελεσματικές μεθόδους για τη διαμόρφωση ενταξιακών τάξεων. Μία από τις προϋποθέσεις για ενταξιακές τάξεις είναι η διέγερση των νέων ώστε να αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο στην κοινωνία, να συνεισφέρουν ως πολίτες στη δημοκρατία. Όλα αυτά

Karen Polak

Υπεύθυνη του διεθνούς έργου "Stories that Move": Εργαλειοθήκη κατά των διακρίσεων, Anna Frank House, Άμστερνταμ

ξεκινούν με την ανάπτυξη των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης των μαθητών⁸. Ως ένα πρώτο βήμα, είναι σημαντικό οι νέοι να στοχάζονται αναφορικά με τη θέση τους στην κοινωνία, τις επιλογές στις οποίες προβαίνουν και τις συνέπειες που οι επιλογές τους έχουν σε τρίτους. Η ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης ξεκινάει από τους παιδαγωγούς, όταν δεν θέλουν να δίνουν οι ίδιοι απαντήσεις στους μαθητές τους σε σύνθετες ερωτήσεις που αφορούν στη διαφορετικότητα και τις μεροληπτικές διακρίσεις. Δεν υπάρχουν απλές ή "σωστές" απαντήσεις που μπορούμε να δίνουμε στους μαθητές μας. Πρέπει να ανακαλύψουν μόνοι τους γιατί οι απόψεις και τα συναισθήματα του κόσμου σχετικά με την ταυτότητα και τη διαφορετικότητα διαφέρουν μεταξύ τους, αλλά και γιατί οι άνθρωποι αντιδρούν διαφορετικά απέναντι στις διακρίσεις. Παρότι έχει αποδειχτεί ότι μια καλά συντονισμένη συζήτηση διεγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών και τη διάθεση να ανακαλύψουν μόνοι τους τις απαντήσεις, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν είναι επιμορφωμένοι ως προς την καθοδήγηση συζητήσεων που αφορούν σε ευαίσθητα και περίπλοκα θέματα. Η Monique Eckmann, επίτιμη καθηγήτρια στη Σχολή Κοινωνικής Εργασίας, στο Πανεπιστήμιο Εφαρμοσμένων Επιστημών της Δυτικής Ελβετίας στη Γενεύη, έχει αναφερθεί εκτενώς στα γραπτά της στη σημασία της αναγνώρισης της κοινωνικής θέσης του ατόμου αναφορικά με τις διακρίσεις. Με αφορμή τις δικές της θέσεις, αρχίσαμε να εξετάζουμε το ενδεχόμενο μιας απτής πρωτοβουλίας για την αντιμετώπιση ανάλογων ζητημάτων και έτσι γεννήθηκε το έργο "Stories that Move".

8 Αυτή ήταν και η σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ ("Σύσταση για την προώθηση των κοινών αξιών...", 22 Μαΐου 2018) προς τα κράτη-μέλη: ότι πρέπει να συνεχίσουν να ενισχύουν την κριτική σκέψη και τον εγγραμματισμό στα ΜΜΕ (...) έτσι ώστε να αφυπνίσουν αναφορικά με τους κινδύνους που σχετίζονται με τις πηγές πληροφόρησης και να βοηθήσουν τους νέους να εξασκούν την κριτική τους σκέψη.

Stories that Move

Η πρωτοβουλία "Stories that Move"⁹ δημιουργήθηκε με σκοπό τη διαμόρφωση ασφαλών χώρων, εντός και εκτός διαδικτύου, για την ενασχόληση με πολύπλοκα και ευαίσθητα θέματα, όπως τις μεροληπτικές διακρίσεις, την απουσία ένταξης και τη διαφορετικότητα.

Το "Stories that Move" ως διαδικτυακό εργαλείο εξελίχθηκε από έντυπα διδακτικά υλικά σχετικά με τον αντισημιτισμό και άλλες μορφές διακρίσεων τα οποία παρήγαγε ο οργανισμός Anne Frank House σε συνεργασία με το ODIHR (Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων/ΟΑΣΕ)¹⁰ Από το 2007 ως το 2017 το πρόγραμμα επεκτάθηκε σε 15 χώρες, η καθεμία από τις οποίες δημιούργησε εθνικές εκδοχές των υλικών, με κοινό πυρήνα αλλά περιεχόμενο ειδικά προσαρμοσμένο για την εκάστοτε χώρα. Τα υλικά αυτά είχαν ως αφετηρία τις απόψεις νέων ανθρώπων που μιλούσαν για την ταυτότητα και τις εμπειρίες τους, συνδέοντας το παρελθόν με το παρόν, προκειμένου οι μαθητές να μπουν στη διαδικασία να εξετάσουν το θέμα της συνέχειας. Προστέθηκαν εργασίες που ενθαρρύνουν τους μαθητές να σκεφτούν τις επιλογές που κάνουν όταν βρίσκονται αντιμέτωποι με διακρίσεις.

Καταπολεμώντας τα στερεότυπα: ο ρόλος των MME

Στο εκπαιδευτικό έργο "Stories that Move: Toolbox against discrimination" εννιά οργανισμοί από επτά Ευρωπαϊκές χώρες συνεργάστηκαν για να δημιουργήσουν ένα πολυγλωσσικό διαδικτυακό εργαλείο αποτελούμενο από πέντε ενότητες που καθοδηγεί τους μαθητές μέσω μιας σειράς δραστηριοτήτων. Σε γενικές γραμμές, το έργο προσβλέπει στην *ευαισθητοποίηση* των μαθητών – να νιώσουν συμπόνια για τον συνάνθρωπο, να αντιληφθούν τον κόσμο γύρω τους από διαφορετική οπτική γωνία και να συμβάλουν ενεργά στην αλλαγή. Επίσης, υπάρχουν σημειώσεις και συμβουλές από ειδικούς για τους εκπαιδευτικούς.

Η διεθνής ομάδα ειδικών (εκπαιδευτικοί ιστορίας και γλώσσας, παιδαγωγοί για τα ανθρώπινα δικαιώματα και κοινωνικοί ψυχολόγοι, μεταξύ άλλων) σύντομα ανακάλυψε ότι υπήρχαν πολλά σημαντικά θέματα για τα οποία η ομάδα που εκπονούσε το έργο δεν μπορούσε να καταλήξει σε συμφωνία - γεγονός που αντικατοπτρίζει την κατάσταση που επικρατεί στις κοινωνίες μας και στις σχολικές αίθουσες.

Η διαχείριση ετερόκλητων απόψεων αποτέλεσε ουσιώδες κομμάτι του τρόπου λειτουργίας του έργου Stories that Move.

9 Το "Stories that Move" είναι ένα διεθνές πρόγραμμα που απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 14 ετών και άνω, το οποίο ξεκίνησε ο οργανισμός Anne Frank House και οχτώ συνεργαζόμενοι οργανισμοί και υποστηρίζεται από το Erasmus+ και το Ίδρυμα EVZ. Διατίθεται δωρεάν στα Αγγλικά, τα Γερμανικά, τα Ουγγρικά, τα Πολωνικά, τα Ουκρανικά και τα Ολλανδικά

10 Βλέπε <http://tandis.odihr.pl/> για τα διαδικτυακά έντυπα στις περισσότερες γλωσσικές εκδοχές.

Θέματα που θίγονται στο διαδικτυακό εργαλείο περιλαμβάνουν τον τρόπο με τον οποίο τα στερεότυπα χρησιμοποιούνται στα ΜΜΕ, τον τρόπο που αναπαράγονται οι προκαταλήψεις και ο τρόπος που αυτό επηρεάζει την κοσμοαντίληψή μας.

Η ενότητα *Άριστη γνώση και χειρισμός των ΜΜΕ* αρχίζει ζητώντας από τους μαθητές να εξετάσουν πώς οι ίδιοι "καταναλώνουν" τα ΜΜΕ:

Κάθε μέρα προβαίνουμε σε επιλογές σχετικά με τα ΜΜΕ που "ακούμε", γεγονός που επηρεάζει τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο γύρω μας. Άλλες φορές, όμως, μας αποκόπτουν από τον υπόλοιπο κόσμο. Ας δούμε τα "συννεφάκια" που δημιουργούμε. Πώς μπορούμε να διυλίσουμε τα μηνύματα και να τηρήσουμε κριτική στάση απέναντι τους;

Ζητείται από τους μαθητές να αξιολογήσουν την αξιοπιστία των πηγών πληροφόρησής τους και συχνά είναι απρόσμενα κριτικοί. Ωστόσο, δεν τους φαίνεται εύκολο να εκφράσουν δημόσια τις απόψεις τους ή τις ανησυχίες τους σχετικά με την ταυτότητά τους και τους δέοντες τρόπους αντίδρασης στις διακρίσεις. Το "Stories that Move" διαμορφώνει τον ασφαλή χώρο που είναι αναγκαίος για την ανταλλαγή απόψεων, εντός και εκτός διαδικτύου.

Διαφήμιση 19^{ου} αιώνας

Σε ένα από τα μαθήματα για τα ΜΜΕ, οι μαθητές εξετάζουν διαφημίσεις που εμφανίζουν διάφορες εικόνες σεξιστικού, αντισημιτικού, ρατσιστικού, κατά των Ρομά και κατά των ΛΟΑΤΚΙ+¹¹ περιεχομένου. Είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι ορισμένες από τις εικόνες αυτές πληγώνουν ανθρώπους, αλλά και ότι οι απόψεις πιθανώς θα διαφέρουν. Οι μαθητές εφαρμόζουν μια ρουτίνα "ορατής σκέψης". Η μεθοδολογία αυτή τους βοηθάει να επιβραδύνουν τους ρυθμούς, να βλέπουν πιο καθαρά και να κατανοούν τη διαδικασία με την οποία συντελείται η μάθησή τους. Στην περίπτωση των διαφημίσεων, που περιλαμβάνουν μια ρατσιστική διαφήμιση σαπουνιού του 19^{ου} αιώνα, το "Stories that Move" ρωτάει:

- Ποιο στερεότυπο χρησιμοποιείται στην εικόνα αυτή;
- Πώς απεικονίζεται το στερεότυπο;
- Γιατί οι διαφημιστές χρησιμοποιούν στερεότυπα;

Η επεξεργασία διαφημίσεων του παρελθόντος αποτυπώνει την κοινωνική αλλαγή, αλλά επίσης καθιστά εμφανές στους μαθητές ότι η αλλαγή που έχει συντελεστεί δεν είναι τόσο μεγάλη όση πιθανώς εικάζουν.

Από το γλωσσάρι του www.storiesthatmove.org:

Στερεότυπα - Ευρέως διαδεδομένες αλλά υπεραπλουστευμένες αντιλήψεις για μια ορισμένη ομάδα. Μπορεί να είναι θετικά, αρνητικά ή ουδέτερα. Τα στερεότυπα οδηγούν στον υπερτονισμό των διαφορών μεταξύ των ομάδων, είτε επειδή εσφαλμένα τις αντιλαμβανόμαστε ως ομοιογενείς είτε επειδή εστιάζουμε μόνο στις διαφορές.

¹¹ Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφιφυλόφιλοι, Διεμφυλικοί και άλλες ομάδες σεξουαλικών μειονοτήτων και μειονοτήτων φύλου¹¹

Προκαταλήψεις - Προκατασκευασμένες απόψεις με βάση χαρακτηριστικά όπως το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την εθνική καταγωγή ή τη θρησκεία. Οι προκαταλήψεις δεν βασίζονται σε κάποιον λόγο ή πραγματική εμπειρία. Είναι κυρίως αρνητικές και συχνά χρησιμοποιούνται για να δικαιολογήσουν τις διακρίσεις. Αντίθετα από τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις είναι φορτισμένες συναισθηματικά. Ο κόσμος συχνά φέρει ασυνείδητα προκαταλήψεις, οι οποίες ως εκ τούτου είναι δύσκολο να αποβληθούν.

3.2 Εμπνευσμένα έργα στο πλαίσιο του eTwinning

Η Ευρωπαϊκή Ομάδα Εργασίας για την Πολιτειότητα¹² σημείωσε ότι μια δημοκρατική και ενταξιακή σχολική κουλτούρα που εκτιμάει τη διαφορετικότητα και παρέχει ενεργά έναν ασφαλή χώρο για διάλογο και συζήτηση σχετικά με αμφιλεγόμενα ζητήματα είναι ουσιώδης για την κοινωνικο-συναισθηματική μάθηση, τη διανοητική ανάπτυξη και την απόκτηση κοινωνικών ικανοτήτων και ικανοτήτων του ενεργού πολίτη.

Σε αυτό το πλαίσιο, πρέπει να τονιστεί ότι η κοινότητα του eTwinning είναι ιδιαίτερα ευαίσθητη σε θέματα όπως την ψηφιακή ασφάλεια, τον εκφοβισμό, τη ρητορική μίσους και τις ψευδείς ειδήσεις (fake news). Πολυάριθμα έργα στην πλατφόρμα ασχολούνται με αυτά τα θέματα, ενθαρρύνοντας τη στοχαστική σκέψη και βοηθώντας τους μαθητές να εκφράζουν και να διερευνούν τη γνώμη τους στην τάξη, σε μια ενταξιακή ατμόσφαιρα. Ειδικότερα, η ψηφιακή ασφάλεια ενσωματώνεται στα περισσότερα έργα ως αρχική δραστηριότητα, με την οποία γίνεται η εισαγωγή των μαθητών στον κώδικα δεοντολογικής συμπεριφοράς στο διαδίκτυο στο πλαίσιο του εκπονούμενου έργου και συχνά οι ίδιοι οι μαθητές δημιουργούν τους κανόνες που θα διέπουν τη συμπεριφορά τους στο διαδίκτυο για το εν λόγω έργο.

Παρακάτω, μπορείτε να δείτε ορισμένα παραδείγματα έργων που θίγουν τα παραπάνω θέματα:

☞ “Take Care of me-Take Care of you”

Ηλικία μαθητών:
10 - 15

Χώρες:
Γαλλία, Ιταλία, Πολωνία,
Πορτογαλία, Ουκρανία

Όπως μάθαμε στην εισαγωγή, η δημιουργία ευκαιριών ώστε οι μαθητές να στοχαστούν σχετικά με την διαφορετικότητα, η παροχή ευκαιριών όπου οι μαθητές μαθαίνουν από τους συμμαθητές τους και συζητούν ευαίσθητα ζητήματα όπως τον εκφοβισμό, αποτελούν στοιχεία ουσιώδη για τη διαμόρφωση ενταξιακών τάξεων. Το “Take care of me- take care of you” προσφέρει την ευκαιρία για αυτό ακριβώς. Στη

¹² Ομάδα Εργασίας ΕΚ2020 για την Προώθηση της Πολιτειότητας και των Κοινών Αξιών της Ελευθερίας, της Ανεκτικότητας και της Άρσης των Διακρίσεων μέσω της Εκπαίδευσης 2016-2018, “Elements of a Policy Framework”

διάρκεια του έργου, ζητήθηκε από τους μαθητές να προάγουν τη θετική συμπεριφορά μέσω δραστηριοτήτων καταπολέμησης του εκφοβισμού, τη γνωριμία με άλλους πολιτισμούς, γλώσσες και παραδόσεις. Εργαζόμενοι σε ομάδες με άτομα διαφόρων εθνικοτήτων, οι μαθητές δημιούργησαν οικολογικά δέντρα με κανόνες για μια θετική συμπεριφορά, τα οποία λειτουργούσαν ως σημείο αναφοράς για τους μαθητές όλου του σχολείου. Οι διάφορες δραστηριότητες, μαζί με βιντεοσυσκέψεις, ανταλλαγή επιστολών, αφίσες και μια Αγγλική θερινή κατασκήνωση εστίασαν σε δραστηριότητες καταπολέμησης του εκφοβισμού, προάγοντας ταυτόχρονα την πολιτιστική ανεκτικότητα και τις γλωσσικές δεξιότητες. Επίσης, οι μαθητές δημιούργησαν ένα κόμικς κατά του εκφοβισμού και βίντεο στα οποία ανέδειξαν τις συναισθηματικές επιπτώσεις του εκφοβισμού. Η θερινή κατασκήνωση ήταν μια εξαιρετική ευκαιρία να βρεθούν όλοι οι μαθητές μαζί και να εργαστούν σε ομάδες μικτών επιπέδων. Ακόμα, οι μαθητές μπόρεσαν να δουλέψουν παρέα παρά τα διαφορετικά επίπεδα γλωσσικών δεξιοτήτων τους, συνεργαζόμενοι και μαθαίνοντας ο ένας από τον άλλον και εξασκώντας τη δημοκρατία. Οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να λάβουν αποφάσεις στη διάρκεια των επιμέρους φάσεων του έργου, που αφορούσαν από το υλικό που θα χρησιμοποιούσαν ως την τελική δομή της δουλειάς τους.

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/23318>

☞ “Media education: From passive consumers to active creators”

Ηλικία μαθητών:

12 -20

Χώρες:

Ελλάδα, Ιταλία, Πορτογαλία,
Σλοβακία, Ισπανία

Όπως μάθαμε από το έργο “Stories that Move: Toolbox against discrimination” η μελέτη της κατανάλωσης των ΜΜΕ από το άτομο είναι σημαντική προκειμένου να αξιολογηθεί η αξιοπιστία των πηγών πληροφόρησης που χρησιμοποιούμε, είτε πρόκειται για μέσα κοινωνικής δικτύωσης, είτε για ταινίες, κανάλια ειδήσεων, τραγούδια κλπ. Μέσω της αξιολόγησης των πηγών πληροφόρησης, οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να σκεφτούν κριτικά και να αναλύσουν δύσκολα θέματα, να πάρουν μέρος σε συζητήσεις και να κατανοήσουν τι συνθέτει την ταυτότητά τους και το σύστημα των αξιών και των πεποιθήσεών τους. Το έργο εμπνεύστηκε ο Scott Jason, αρχισυντάκτης του The Orion στο Κρατικό Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας, ο οποίος ισχυρίζεται ότι μια δημοκρατία

χωρίς ενημερωμένο κοινό αναπόφευκτα θα αποσυντεθεί, υπογραμμίζοντας το γεγονός ότι ο εγγραμματισμός και η δημοκρατία αλληλεπιδρούν δυναμικά. Πέντε τάξεις ένωσαν τις δυνάμεις τους στο έργο, εστιάζοντας στην εκπαίδευση στα ΜΜΕ, υιοθετώντας μια εμπειρική προσέγγιση ως βασική διδακτική μέθοδο. Οι μαθητές έμαθαν πώς να χρησιμοποιούν απλές τεχνολογίες και τεχνικές μιντιακής παραγωγής, δημιουργώντας μιντιακά προϊόντα, όπως βίντεο, μια κοινή εφημερίδα, μια ιστοσελίδα και διαφημίσεις ως απαντήσεις σε άλλες διαφημίσεις (counter advertisements) σχετικά με τρία βασικά θέματα: στερεότυπα που αφορούν στο φύλο, υγεία και τρόπος ζωής και παγκόσμια προβλήματα. Συνέκριναν και αντάλλαξαν τις διαφορετικές τους απόψεις και χρήσεις των μιντιακών πόρων από την οπτική γωνία της χώρας τους, μαθαίνοντας να σκέφτονται κριτικά και να είναι ενεργοί και σκεπτόμενοι φορείς και όχι παθητικοί καταναλωτές, ευάλωτοι στη χειραγώγηση. Στη διάρκεια της εκπόνησης του έργου δημιούργησαν αφίσες, βίντεο, κινούμενα σχέδια, τρέιλερ, εξώφυλλα βιβλίων, παιχνίδια, διαφημιστικά φυλλάδια που λειτουργούν αφυπνιστικά σχετικά με το ζήτημα. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί δημιούργησαν μια μεγάλη τράπεζα σχεδίων μαθημάτων, παρουσιάσεων και συνοδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της Εκπαίδευσης και του Γραμματισμού στα ΜΜΕ με εμπειρικό τρόπο.

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/940>

☞ “Be a buddy, not a bully”

Ηλικία μαθητών:

13 - 15

Χώρες:

Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Πολωνία,
Ρουμανία, Τουρκία

Όπως μάθαμε από το πρόγραμμα “Stories that Move”, μια καλά συντονισμένη συζήτηση αποδεδειγμένα διεγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών και την αυτο-ανακάλυψη, που στη συνέχεια βοηθάει τους νέους να μιλήσουν σχετικά με την ταυτότητά τους και τις εμπειρίες τους. Επιπλέον, η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο τα θέματα παρουσιάζονται στα διάφορα ΜΜΕ αποτελεί ενδιαφέρουσα άσκηση που επιτρέπει στους μαθητές να δημιουργούν το δικό τους περιεχόμενο με μεγαλύτερη ευαισθησία. Στο έργο “Be a buddy, not a bully”, οι μαθητές διερεύνησαν τα θέματα της ρητορικής μίσους, της σωματικής βίας και του εκφοβισμού μέσω διαδικτύου μέσω της δημιουργίας και της εξέτασης ποικίλων μιντιακών πηγών. Οι μαθητές διερεύνησαν συνεργατικά το πρόβλημα, τα αίτιά του, τις μορφές και τους ορισμούς του εκφοβισμού και τον τρόπο που παρουσιάζεται σε τραγούδια, ταινίες και άλλα μιντιακά προϊόντα. Στη συνέχεια, οι μαθητές διοργάνωσαν μια εκστρατεία καταπολέμησης του εκφοβισμού, κατά την οποία επικεντρώθηκαν στην αφύπνιση σχετικά με το πρόβλημα της βίας μεταξύ συνομηλίκων. Η εκστρατεία δημιουργήθηκε από ομάδες μαθητών διαφορετικών εθνικοτήτων και κάθε

ομάδα έγραψε σενάρια και δημιούργησε ένα νέο μιντιακό δίαυλο - κόμικς αφιερωμένα ειδικά σε διάφορες πτυχές του εκφοβισμού. Προκειμένου να αφυπνίσουν σχετικά με το θέμα όλο το σχολείο, οι μαθητές ετοίμασαν αφίσες που καταδικάζουν τον εκφοβισμό, με τις οποίες συμμετείχαν στον διαγωνισμό για το λογότυπο του έργου. Οι μαθητές προσκάλεσαν μέλη της τοπικής τους κοινότητας να πάρουν μέρος στη δημιουργία τοιχογραφιών που έκαναν έκκληση για την εξάλειψη κάθε μορφής βίας.

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/46541>

☰ “No violence against women”

Ηλικία μαθητών:
14 - 19

Χώρες:
Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία,
Ισπανία, Τουρκία

Η Karen Polak εξηγεί πόσο σημαντικό είναι να αφήνουμε τους μαθητές να διερευνούν τα δύσκολα θέματα μόνοι τους, επιτρέποντάς τους να σκεφτούν ποια είναι η θέση τους στην κοινωνία, τις επιλογές στις οποίες προβαίνουν και πώς αυτές επηρεάζουν τους άλλους. Το έργο εστιάζει στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα: το δικαίωμα του ανθρώπου να ζει χωρίς να υπόκειται σε σωματική και συναισθηματική βία και το δικαίωμα του σεβασμού και της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας. Στη διάρκεια του έργου, οι μαθητές διερεύνησαν το θέμα της βίας κατά των γυναικών ποικιλοτρόπως και μεταξύ άλλων εξέτασαν πώς η παραπληροφόρηση, ιδιαίτερα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, χρησιμοποιείται κατά των γυναικών, τον φεμινισμό και την εναντίωση σε αυτόν, καθώς και τις δυσκολίες που κλονίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα γενικότερα. Οι μαθητές εξέτασαν τις νομικές πλευρές, καθώς έμαθαν για τα εθνικά τους συντάγματα και τον Χάρτη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα της ΕΕ, όπου συζητήσαν τις αξίες της ισότητας, της αξιοπρέπειας και τις ρίζες της δημοκρατικής συμμετοχής όλων των φύλων.

Στη διάρκεια του έργου, οι μαθητές εξοικειώθηκαν και ενημερώθηκαν για την ισότητα των φύλων και τα δικαιώματα των γυναικών, διοργανώνοντας εκστρατείες αφύπνισης στα σχολεία τους και ένα συνεργατικό διαδικτυακό περιοδικό. Για τις εκστρατείες τους, χρησιμοποίησαν το Powtoon, ζωγραφιές, παρουσιάσεις και μια αφηγούμενη ιστορία-παιχνίδι για γυναίκες που κατάφεραν να ελευθερωθούν και κατήγγειλαν τον βάνουσο θύτη τους. Το διαδικτυακό περιοδικό περιλαμβάνει άρθρα με "γυναίκες-έμπνευση στο παρόν και το παρελθόν, συγκινητικές μαρτυρίες και συγκλονιστικές ομιλίες".

Το περιοδικό ήταν προϊόν συνεργασίας των μαθητών που χρησιμοποίησαν το Padlet, στο οποίο κοινοποίησαν, σχολίασαν και ψήφισαν τα καλύτερα άρθρα.

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/52985>

3.3 Προτεινόμενες Δραστηριότητες στο eTwinning

Το σχολείο διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη ζωή των μαθητών και πρέπει να τους προσφέρει ένα περιβάλλον όπου αισθάνονται ασφαλείς να εκφράζουν τη γνώμη τους και όπου χαίρουν σεβασμού. Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να παρακινούν τους μαθητές τους να συμμετέχουν ενεργά στη σχολική ζωή και να καταλήγουν σε μια συμφωνία ως προς τους κοινούς κανόνες. Η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των μαθητών είναι ζωτικής σημασίας και καθίσταται ευκολότερη όταν οι μαθητές συζητούν και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Μέσω της συνεργασίας για την επίλυση προβλημάτων, της ανταλλαγής σκέψεων και του διαλόγου σχετικά με διάφορα θέματα, μπορούν να διαπιστώσουν σχέσεις μεταξύ των ιδεών, να επιστημονούν σφάλματα ή ασυνέπειες στους λογικούς συλλογισμούς και να αξιολογούν την επιχειρηματολογία. Παρακάτω, θα βρείτε ορισμένες δραστηριότητες που θα σας βοηθήσουν να αναπτύξετε τις δεξιότητες κριτικής σκέψης των μαθητών κάθε ηλικίας.

“Our words and our behaviour can hurt others”

Κάθε τάξη κόβει μια μεγάλη χάρτινη καρδιά που θα χρησιμοποιήσει στη διάρκεια μιας βιντεοσυσκεψης που θα πραγματοποιηθεί μέσω διαδικτύου σε πραγματικό χρόνο. Κάθε συνεργαζόμενη τάξη δίνει παραδείγματα πραγμάτων που κάνει ο κόσμος ή λέξεων που λέει και που τους πληγώνουν. Για κάθε παράδειγμα, οι μαθητές διπλώνουν την καρδιά τους. Στη συνέχεια, οι μαθητές προτείνουν θετικές λέξεις ή πράγματα που τους κάνουν να νιώθουν όμορφα. Για κάθε ένα από τα παραδείγματα αυτά, ξεδιπλώνουν την καρδιά. Στην περίπτωση μαθητών μικρής

ηλικίας, ο εκπαιδευτικός μεταφράζει τα παραδείγματα στη γλώσσα επικοινωνίας.

Όταν οι τάξεις ολοκληρώσουν την ανταλλαγή παραδειγμάτων, οι εκπαιδευτικοί ρωτούν τους μαθητές πώς φαίνεται η καρδιά τώρα. Οι μαθητές συνειδητοποιούν ότι η σκληρή συμπεριφορά αφήνει σημάδια που δεν σβήνουν και φαίνονται.

Μετά τη διαδικτυακή συνάντηση, οι μαθητές μπορούν να μιλήσουν για ευγενικές συμπεριφορές που προκαλούν όμορφα συναισθήματα στους συμμαθητές τους.

Ηλικία: 5 - 8 | **Εργαλεία:** βιντεοσυσκέψεις μέσω διαδικτύου, χαρτί

“Bullying matching game”

Οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές συζητούν διάφορες μορφές εκφοβισμού, όπως σωματικό, λεκτικό και κοινωνικό, και δίνουν παραδείγματα για κάθε μία. Ένας εκπαιδευτικός συγκεντρώνει τα παραδείγματα των εκφοβιστικών συμπεριφορών

από όλους τους εταίρους και δημιουργεί ένα παιχνίδι αντιστοίχισης, στο οποίο οι μαθητές πρέπει να αντιστοιχίσουν τα παραδείγματα της συμπεριφοράς με το είδος εκφοβισμού, π.χ. όταν κατ' επανάληψη χτυπούμε ή ρίχνουμε μπουλιά σε κάποιον αποτελεί σωματικό εκφοβισμό, ενώ όταν πειράζουμε κάποιον, επειδή δεν τα καταφέρνει καλά στον αθλητισμό, ο εκφοβισμός είναι λεκτικός. Οι μαθητές παίζουν το παιχνίδι και ελέγχουν τις συμπεριφορές που έχουν προσθέσει οι συμμαθητές τους. Σε μια διαδικτυακή συνάντηση, έχουν την ευκαιρία να σκεφτούν τι θα μπορούσαν να κάνουν όταν έρχονται αντιμέτωποι με περιστατικά εκφοβισμού.

Επίσης, μπορούν να δείξουν το διαδικτυακό αυτό παιχνίδι σε άλλες τάξεις του σχολείου τους, με στόχο την αφύπνιση.

Ηλικία: 8 - 15 | **Εργαλεία:** ClassTools.net, βίντεοσυσκέψεις μέσω διαδικτύου

“Your words can hurt my feelings”

Οι εκπαιδευτικοί δημιουργούν ένα Padlet με δύο στήλες και ζητούν από όλους τους μαθητές να γράψουν κακεντρεχή σχόλια που ακούν στο σχολείο τους. Θα πρέπει να αποφασίσουν αν το σχόλιο είναι “Πείραγμα/σαν παιχνίδι” ή “εξαιρετικά επώδυνο” και να το κατατάξουν στην αντίστοιχη στήλη. Όταν όλοι οι εταίροι εισάγουν τα σχόλιά τους, οι εκπαιδευτικοί θα οργανώσουν μια συζήτηση με τους μαθητές τους στην τάξη και θα ελέγξουν αν κάποιες ίδιες λέξεις έχουν τοποθετηθεί και στις δύο στήλες. Στη συνέχεια, ζητούν από τους μαθητές τους να κατηγοριοποιήσουν τις λέξεις ανάλογα με την εμφάνιση, την ικανότητα, τη σεξουαλικότητα, την εθνικότητα. Αφού οι μαθητές σκεφτούν επί του θέματος, τους ζητούν να εργαστούν σε ομάδες διαφόρων εθνικοτήτων και να προτείνουν τρόπους εξάλειψης της ρητορικής μίσους στο σχολείο. Θα πρέπει να σκεφτούν έναν δημιουργικό τρόπο για να παρουσιάσουν την πρότασή τους, όπως μια αφίσα, ένα βίντεο ή ένα κόμικ.

Ηλικία: 8 – 15 | **Εργαλεία:** Padlet, Canva, ToonDoo, Thinglink, Blaberize

“Labels and Stereotypes”

Οι εκπαιδευτικοί συζητούν με τους μαθητές τους σχετικά με τον αντίκτυπο των στερεοτύπων και τους χαρακτηρισμούς που αποδίδονται σε άτομα και ομάδες ανθρώπων. Οι δύο συνεργαζόμενοι εκπαιδευτικοί επιλέγουν κάποιες φωτογραφίες που δείχνουν ανθρώπους σε διαφορετικές χώρες και περιβάλλοντα και τις ανταλλάσσουν μεταξύ τους, έτσι ώστε οι εικόνες να μην είναι οικείες για τους μαθητές τους. Στη συνέχεια, στη διάρκεια μιας συνάντησης μέσω διαδικτύου, οι εταίροι τοποθετούν ένας-ένας με τη σειρά μια φωτογραφία στο μέτωπο ενός από τους μαθητές, οι μαθητές από τη συνεργαζόμενη τάξη κοιτάζουν τη φωτογραφία και λένε λέξεις που εκφράζουν τη γενική άποψη της κοινωνίας για το άτομο που απεικονίζεται στη φωτογραφία. Οι λέξεις αυτές μπορεί να είναι θετικές ή αρνητικές. Όλες οι λέξεις σημειώνονται γραπτώς και ο μαθητής καλείται να μαντέψει την ταυτότητα του ατόμου στη φωτογραφία με βάση τις αντιδράσεις των συμμαθητών του.

Όταν χρησιμοποιηθούν όλες οι φωτογραφίες, οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν γιατί οι "ταμπέλες" και τα στερεότυπα είναι άδικοι και τον ρόλο των ΜΜΕ στη διαιώνιση της "ετικετοποίησης" και της απόδοσης στερεοτύπων. Οι μαθητές μπορούν ακόμα να διεξάγουν μια έρευνα σχετικά με τις αντιδράσεις άλλων ατόμων της κοινότητάς τους στις ίδιες φωτογραφίες. Με βάση τα ευρήματά τους, θα αποφασίσουν πώς να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα σε μεγαλύτερο βάθος.

Ηλικία: 10-14 | **Εργαλεία:** φωτογραφίες, βιντεοσυσκέψεις μέσω διαδικτύου

“The Fake News Detectives”

Μετά από μια συζήτηση στην τάξη σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις, τις συνέπειες του φαινομένου και τους τρόπους με τους οποίους μπορούμε να εκτιμήσουμε τι είναι αλήθεια και τι όχι, οι μαθητές όλων των συνεργαζόμενων σχολείων δημιουργούν ένα κουίζ για τους συμμαθητές τους στα άλλα σχολεία. Οι ερωτήσεις πρέπει να περιλαμβάνουν πραγματικές και ψευδείς εικόνες και ιστορίες και ζητούν από τους συμμαθητές τους να αποφασίσουν τι είναι αλήθεια και τι ψέμα. Όταν δημιουργηθούν τα κουίζ, δημοσιεύονται στο TwinSpace και οι μαθητές καλούνται να τα απαντήσουν. Οι νικητές από κάθε τάξη θα λάβουν ένα πιστοποιητικό με το όνομά τους, με το οποίο θα τιμώνται ως Διακεκριμένοι Ντετέκτιβ Ψευδών Ειδήσεων! Σε άλλη δραστηριότητα που ακολουθεί, οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν την αλήθεια πίσω από τις ψευδείς φωτογραφίες και ιστορίες.

Ηλικία: 12-18 | **Εργαλεία:** Kahoot, Quizziz

“What does hate speech mean to you?”

Οι μαθητές όλων των συνεργαζόμενων σχολείων συζητούν μέσω διαδικτύου για τη ρητορική του μίσους και τυχόν περιστατικά που έχουν τύχει στους ίδιους ή σε άλλους ανθρώπους. Οι εκπαιδευτικοί ζητούν από τους μαθητές να ελέγξουν τους ορισμούς του όρου "Διαδικτυακή ρητορική μίσους" και να τους κοινοποιήσουν σε ένα φόρουμ.

Αφού διερευνήσουν τους διάφορους ορισμούς της ρητορικής μίσους, οι εκπαιδευτικοί τους ζητούν να δημιουργήσουν όλοι μαζί τον δικό τους ορισμό. Θα μπορούσαν να αρχίσουν εξετάζοντας τι δεν συνιστά διαδικτυακή ρητορική μίσους. Για παράδειγμα: Διαδικτυακή ρητορική μίσους δεν είναι όταν κάποιος κάνει ένα υποστηρικτικό σχόλιο στο Twitter του τύπου "έκανες σπουδαία δουλειά, με κάνεις πολύ περήφανο!" ή "Η διαδικτυακή ρητορική μίσους δεν είναι άξεστη ή προσβλητική".

Ίσως να είναι πιο εύκολη η συγκρότηση ενός εκτεταμένου ορισμού: ένας ορισμός που παρουσιάζει αναλυτικά τον όρο και με σαφήνεια εξηγεί τι συνιστά διαδικτυακή ρητορική μίσους. Ο ορισμός αυτός είναι μάλλον απίθανο να αποτελείται από μία μόνο, σύντομη πρόταση.

Οι εκπαιδευτικοί χωρίζουν τους μαθητές σε ομάδες μικτών εθνικοτήτων και τους ζητούν να αναδημιουργήσουν/επικοινωνήσουν τον ορισμό με πιο ενδιαφέρον και συναρπαστικό τρόπο. Θα πρέπει να επιλέξουν το μέσο με το οποίο απολαμβάνουν περισσότερο να δουλεύουν, όπως κινούμενα σχέδια, ένα υπόμνημα, ένα ποίημα, ένα

τραγούδι rap κ.λπ. Στο τέλος, οι μαθητές μπορούν να ψηφίσουν για τις καλύτερες εργασίες ανά κατηγορία. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί αναθέτουν στους μαθητές να συζητήσουν πώς η εκάστοτε εργασία θα μπορούσε να προωθηθεί ώστε να αφυπνίσει τον κόσμο σχετικά με το τι είναι η ρητορική μίσους.

Ηλικία: 12-16 | **Εργαλεία:** Biteable, Karwing, ποιήματα Haiku ή με ακροστιχίδες, Rhymezone (Δραστηριότητα από το πρόγραμμα Selma, hacking hate: <https://hackinghate.eu/>)

“Media: rights, freedom, propaganda”

Οι εκπαιδευτικοί ζητούν από τους μαθητές τους να παρακολουθήσουν την κάλυψη της επικαιρότητας από τα ΜΜΕ, όπως την τηλεόραση, το ραδιόφωνο, οι εφημερίδες και το διαδίκτυο και να συλλέξουν και να αναρτήσουν άρθρα/βίντεο/κείμενα που βρίσκουν πιο ενδιαφέροντα σε ένα Padlet. Ποια είναι η σχέση μεταξύ προπαγάνδας και ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών; Οι εκπαιδευτικοί συζητούν το θέμα με τους μαθητές τους και διοργανώνουν μια συνάντηση μέσω διαδικτύου με τους εταίρους τους. Επίσης, θα μπορούσαν να καλέσουν κάποιον ειδικό για να συζητήσουν περαιτέρω το θέμα.

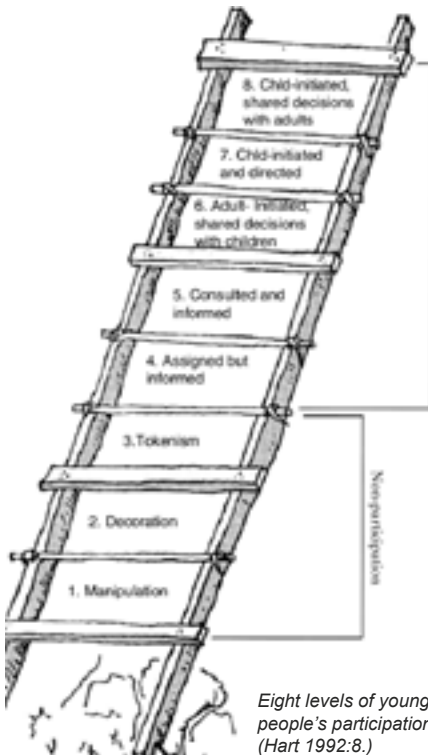
Ηλικία: 13 – 18 | **Εργαλεία:** TwinBoard, βιντεοσυσκέψεις μέσω διαδικτύου, Padlet

4. Νεαροί ηγέτες, στοχαστές, άνθρωποι που φέρουν την αλλαγή

4.1 Ενδυναμώνοντας τους νέους ώστε να συμμετέχουν στα κοινά

"Όσο περνούν τα χρόνια, γυναίκες και άνδρες θα ανακαλύπτουν ότι οι εκπαιδευτικές εμπειρίες που διαρκούν περισσότερο και προσφέρουν τη μεγαλύτερη ανταμοιβή δεν συνίστανται σε συγκεκριμένες πληροφορίες που μεταφέρονται μέσω του καθηγητή που δίνει διάλεξη στην τάξη ή των σχολικών εγχειριδίων, αλλά από τις αξίες που εμφυσούνται κατά την ενεργή συμμετοχή σε ουσιαστικά ζητήματα. Ό,τι κατακτούμε, το κατακτούμε μόνοι μας, καθώς εκτιμούμε τα προβλήματα και τις ανησυχίες των άλλων - και μόνο όταν αντιλαμβανόμαστε τη ζωή μας ως μέρος ενός πολύ μεγαλύτερου κοινωνικού σκοπού" (Manning Marable, 1997)

Eight levels of young people's participation in (Hart 1992:8.)

Το θεμελιώδες δικαίωμα των παιδιών να συμμετέχουν σε γεγονότα που αφορούν τη ζωή τους αναγνωρίστηκε σχετικά πρόσφατα στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989).

Οι ενήλικες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά ενθαρρύνονται να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους για σημαντικά θέματα που τα αφορούν. Το δικαίωμα των παιδιών να εισακούεται η άποψή τους εκτείνεται σε όλες τις ενέργειες και τις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή των παιδιών: στην οικογένειά τους, στο σχολείο τους, στην κοινότητά τους και σε επίπεδο εθνικής πολιτικής. Κατά τη λήψη αποφάσεων, οι απόψεις των παιδιών πρέπει να λαμβάνουν τη δέουσα προσοχή.

Στο άρθρο του "Children's Participation: from Tokenism to Citizenship", που δημοσιεύτηκε από το UNICEF Innocenti Research Centre, ο Roger Hart διασκεύασε τη Σκάλα Συμμετοχής, μια έννοια που επινόησε η Sherry Arenstein

και αναφέρεται στην εμπλοκή των πολιτών στη λήψη αποφάσεων (1969) ώστε να συμπεριλαμβάνει και τα παιδιά. Η σκάλα εξηγεί τους διάφορους βαθμούς συμμετοχής σε προγράμματα, τα οποία κυμαίνονται από τη Χειραγώγηση αντί για πραγματική συμμετοχή στη βάση της κλίμακας ως αποφάσεις διαμοιρασμένες με τους ενήλικες αλλά με πρωτοβουλία των παιδιών στην κορυφή (βλ. εικόνα). Μαθαίνουμε ότι, ως θεμελιώδες δικαίωμα του ενεργού πολίτη, η συμμετοχή ορίζεται ως "Η διαδικασία διαμοίρασης αποφάσεων που επηρεάζουν τη ζωή του ατόμου και τη ζωή της κοινότητας στην οποία ζει" (Hart, 1992). Σύμφωνα με τον Hart, δεν είναι λογικό να περιμένουμε οι νέοι άνθρωποι να γίνουν αιφνιδώς ενεργοί πολίτες στην ηλικία των 16, των 18 ή των 21 ετών, αν δεν έχουν προηγούμενη εμπειρία του τι σημαίνει να χρησιμοποιούν τη φωνή τους, να οργανώνονται και να επηρεάζουν τη ζωή τους. Αυτό σημαίνει ότι η κατανόηση του τι σημαίνει δημοκρατική συμμετοχή και η απαιτούμενη για αυτήν αυτοπεποίθηση και ικανότητες κατακτούνται σταδιακά μόνο μέσω της άσκησης, η οποία θα πρέπει να ενσωματώνεται στην εκπαίδευση.

Η κλίμακα έχει συμβάλει σημαντικά στην αφύπνιση σχετικά με την προσχηματική παροχολογία (tokenism)¹³, τη διακόσμηση¹⁴, τη χειραγώγηση, την εκμετάλλευση και την κακοποίηση των παιδιών από ενήλικες στο όνομα της συμμετοχής των παιδιών. Παρόλα αυτά, υπάρχουν ακόμα πάρα πολλές περιστάσεις όπου τα παιδιά παραμένουν αμετακίνητα στα κατώτερα σκαλοπάτια. Για παράδειγμα, τα παιδιά εκφράζουν συχνά τις απόψεις ενήλικων ή τους ζητείται να πουν και να κάνουν πράγματα που ωφελούν τους ενήλικες και όχι τα παιδιά.

Οι νέοι άνθρωποι θα έπρεπε να είναι σε θέση να προβαίνουν σε επιλογές όσο ακριβώς οι άνθρωποι κάθε ηλικίας (Chanoff, 1981). Ωστόσο, στόχος της εκπαίδευσης δεν είναι να παρέχει απλά επιλογές στους μαθητές, αλλά και απτές ευκαιρίες για να ενεργήσουν με βάση τις γνώσεις τους, να δημιουργήσουν λύσεις και να μεταβάλουν και να μετασχηματίσουν τις υπάρχουσες δομές, έτσι ώστε ο κόσμος να γίνει ένα καλύτερο μέρος για όλους (Westheimer & Kahne, 1998).

Στην περίπτωση αυτή, ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι καίριος. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να επιζητούν την άποψη των μαθητών και να τους δίνουν την ευκαιρία και τον χώρο να εκφράζουν τις απόψεις τους και να δρουν με βάση αυτές. Οι νέοι άνθρωποι είναι οι ηγέτες του σήμερα, όχι του αύριο. Υπάρχουν πολυάριθμα παραδείγματα νέων ανθρώπων που ύψωσαν τη φωνή τους, συμμετείχαν ενεργά στην κοινωνία τους και επέφεραν αλλαγή. Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε δύο τέτοια παραδείγματα.

13 Ο όρος "tokenism" χρησιμοποιείται στην κλίμακα του Hart για να περιγράψει τις περιπτώσεις στις οποίες τα παιδιά φαινομενικά έχουν τη δυνατότητα έκφρασης άποψης, αλλά στην πραγματικότητα έχουν ελάχιστη ή καμία επιλογή ως προς το θέμα ή το στιλ επικοινωνίας τους και ελάχιστες ή καμία ευκαιρία διαμόρφωσης των δικών τους απόψεων" (σελ.9, Hart, 1992)

14 Η διακόσμηση αναφέρεται, σύμφωνα με τον Hart, στις "συχνές περιπτώσεις που δίνονται στα παιδιά υλικά αγαθά, όπως κοντομάνικα μπλουζάκια που σχετίζονται με κάποιον καλό σκοπό και μπορεί να τραγουδούν ή να χορεύουν σε κάποια εκδήλωση φορώντας ένα τέτοιο ένδυμα, αλλά δεν έχουν ιδέα ουσιαστικά περί τίνος πρόκειται και δεν έχουν λόγο επί της διοργάνωσης της περίπτωσης" (σελ.9, Hart, 1992)

Europe on Track 6: Which Track?

Sandra Kebede

Υπεύθυνη συνεντεύξεων/μπλόγκερ
της Team Blue

Europe on Track (EoT) <https://www.europeontrack.org> είναι ένα έργο που επιδιώκει να αφυπνίσει, να δημιουργήσει έναν χώρο για συζήτηση και να αποτυπώσει τις απόψεις των νέων της Ευρώπης σχετικά με σημαντικά κοινωνικά ζητήματα. Ως πρωτοβουλία της AEGEE Europe υπάγεται στο ευρύτερο πρόγραμμα “MyEuropeMySay”, ένα εξωτερικό πρόγραμμα της AEGEE σχετικά με τη νεανική συμμετοχή, τις ικανότητες των οργανισμών νεολαίας, την Ευρωπαϊκή πολιτειότητα και αξίες και τα επίσημα μέσα συμμετοχής. Η πρώτη έκδοση του έργου κυκλοφόρησε το 2013.

Με την υποστήριξη του προγράμματος Erasmus+, το έργο Europe on Track έδωσε την ευκαιρία σε έξι πρεσβευτές χωρισμένους σε δύο ομάδες (έναν κινηματογραφιστή, έναν φωτογράφο και έναν υπεύθυνο συνέντευξης ανά ομάδα) να ταξιδέψουν με τρένο σε 20 πόλεις μέσα σε έναν μήνα για να παραδώσουν μαθήματα σε εργαστήρια, να πάρουν συνέντευξη από νέους ανθρώπους και να διοργανώσουν εκδηλώσεις σε συνεργασία με 200 εθελοντές από περισσότερες από 20 πόλεις στην Ευρώπη. Καθώς οι τοπικοί διοργανωτές ανήκουν στην AEGEE, υπάρχει στενή συνεργασία στον οργανισμό για τα επιμέρους βήματα, ώστε να διασφαλίζεται ουσιαστική σχέση μεταξύ των θεμάτων του έργου EoT και αυτών που απασχολούν την κοινότητα των νέων που επισκέπτονται. Το έργο ωφελείται από την προσέγγιση που υιοθετεί και που βασίζεται στην τοπική κοινότητα, καθώς επίσης από την ετερογένεια των πρεσβευτών και των διοργανωτών που παρέχουν ο ένας στον άλλον ευκαιρίες μάθησης από ομοτίμους.

Φέτος, είναι έτοιμη η έκτη έκδοση με τίτλο “Europe on Track 6: Which Track? Looking for Future of Europe through Youth Participation”. Στόχος είναι η αναγνώριση και συζήτηση των κρίσιμων ζητημάτων που απασχολούν την Ευρώπη και η ενδυνάμωση των νέων Ευρωπαίων ώστε να αποτελέσουν φορείς της σύγχρονης δημοκρατίας. Το EoT δίνει το παράδειγμα: η ομάδα και οι πρεσβευτές του έργου είναι νέοι άνθρωποι που δημιουργούν ενεργά απτά αποτελέσματα σε κάθε στάση, όπως στατιστικά δεδομένα για το αίσθημα (Ευρωπαϊκής) πολιτειότητας των νέων, βίντεο, εικόνες και αναρτήσεις σε ιστολόγια. Επιπλέον, οι νέοι που συμμετέχουν στα εργαστήρια έρχονται σε επαφή με το τοπικό παράρτημα της AEGEE και διάφορες μεθόδους συμμετοχής των νέων, αναπτύσσοντας δυνατότητες σε κάθε τοπική κοινότητα που επισκέπτονται. Τέλος, μία εβδομάδα μετά τις Ευρωεκλογές, συζητήθηκαν τα αποτελέσματα και το μέλλον της Ευρώπης σε μία ανοιχτή σύσκεψη στην Αλικάντε και κατ’ αυτόν τον τρόπο ξεκινάει η μεταβίβαση της γνώσης για την επόμενη έκδοση.

Περισσότερα σχετικά με το MyEuropeMySay: <https://myeuropemysay.eu/>

Περισσότερα σχετικά με την AEGEE: <https://www.aegEE.org/>

Seeds for Integration

Judit Lantai

Υπεύθυνη Έργου και Πολιτικών, OBESSU¹⁵

Με στόχο την ενίσχυση της ένταξης των μαθητών από οικογένειες προσφύγων και μεταναστών, το Οργανωτικό Γραφείο των Μαθητικών Ενώσεων (OBESSU) υλοποιεί ένα πρόγραμμα που ονομάζεται “Seeds for Integration”. Μαθητές και μαθητικές ενώσεις από όλη την Ευρώπη, που ενδιαφέρονται να αναλάβουν ενεργό ρόλο και να κάνουν τη φωνή τους να ακουστεί και/ή να αναλάβουν δράση, μπορούν να υποβάλουν αίτηση για μικρές επιχορηγήσεις, προκειμένου να υλοποιήσουν έργα που ικανοποιούν τον στόχο αυτόν.

Το 2015, όταν η κάλυψη της μετανάστευσης στην Ευρώπη έγινε έντονη, η Ιρλανδική Ένωση Μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ISSU), μέλος του OBESSU, σημείωσε ότι οι πρόσφυγες και οι μετανάστες μαθητές που βρισκόταν στο Ιρλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα αντιμετωπίζουν σειρά εμποδίων όταν φοιτούν στο σχολείο. Η άποψη της ISSU ήταν ότι τόσο το Ιρλανδικό εκπαιδευτικό σύστημα όσο και το σχολικό περιβάλλον στην Ιρλανδία δεν ήταν εφοδιασμένα κατάλληλα για να βοηθήσουν τους εν λόγω μαθητές να ενσωματωθούν πλήρως. Εμπόδια, όπως η ευκαιρία συμμετοχής τους σε μαθητικά συμβούλια και εξωσχολικές δραστηριότητες, σήμαιναν ότι οι μαθητές αυτοί συχνά δεν είχαν τη δυνατότητα να εκφράσουν τους προβληματισμούς και τις επιθυμίες τους.

Το ISSU υπέβαλε αίτηση για επιχορήγηση στο πλαίσιο του προγράμματος “Seeds for Integration” για να παράγει έργο σχετικά με το παραπάνω πρόβλημα. Η αρχή έγινε με την οργάνωση μιας διαβούλευσης όπου οι μαθητές από οικογένειες μεταναστών και προσφύγων προσκλήθηκαν να μοιραστούν τις σκέψεις τους σχετικά με την ένταξη στα σχολεία. Η εκδήλωση, με τον τίτλο “Εργασία για Ενταξιακά Σχολεία της ISSU”, καλύφθηκε με χορηγία, έτσι ώστε όλοι οι μαθητές να μπορέσουν να επωφεληθούν από δωρεάν μεταφορά προς τον χώρο της εκδήλωσης. Πράγματι, στο τέλος διενεργήθηκε μια ολόκληρη ανάλυση των εμποδίων εντός του ίδιου του οργανισμού, γεγονός που βοήθησε τα σχολεία να καταστούν πιο ενταξιακά για το μέλλον. Την εκδήλωση παρακολούθησαν επίσης πολλοί Ιρλανδοί μαθητές που ενδιαφέρονταν για το θέμα και συμφωνήθηκαν με σαφήνεια τα κριτήρια που πρέπει να πληρούν τα σχολεία για τη διαμόρφωση ενός πιο ενταξιακού περιβάλλοντος.

Προϊόν της παραπάνω διαδικασίας ήταν ο Χάρτης για Ενταξιακά Σχολεία της ISSU και, καθώς το έργο έλαβε χρηματοδότηση, ο οργανισμός μπόρεσε να διανείμει τον χάρτη σε όλα τα σχολεία της Ιρλανδίας. Πρόκειται για ένα κείμενο που φαντάστηκαν, έγραψαν και σχεδίασαν οι μαθητές που εστιάζει στην ενσωμάτωση των

¹⁵ το OBESSU είναι η πλατφόρμα για τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών σχολικών μαθητικών συλλόγων που δραστηριοποιούνται στη γενική δευτεροβάθμια και επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ευρώπη

μεταναστών και προσφύγων μαθητών στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ιρλανδία. Ο χάρτης παρουσιάζει τη δέσμευση που πρέπει να τηρούν σχολεία και μαθητές, προκειμένου να καταστήσουν πιο ενταξιακό το σχολικό περιβάλλον, για μετανάστες, πρόσφυγες και Ιρλανδούς μαθητές εξίσου, όπου όλοι μπορούν να εκφράσουν τη γνώμη τους και να συμμετάσχουν στο σύνολο των δημοκρατικών διαδικασιών στο σχολείο. Επίσης, ο Χάρτης έλαβε προσοχή σε πολιτικό επίπεδο. Ο Υπουργός για την Ένταξη παρευρέθηκε στην παρουσίαση του Χάρτη, ενώ το έργο πυροδότησε επίσης μια ευρύτερη συζήτηση σχετικά με την ένταξη στα σχολεία.

Περισσότερα σχετικά με το πρόγραμμα "Seeds for Integration":

<https://seedsforintegration.org/>

Περισσότερα σχετικά με το OBESSU: <https://obessu.org/>

4.2 Εμπνευσμένα έργα στο πλαίσιο του eTwinning

Ευθυγραμμισμένα με την έκκληση του Roger Hart να δίνονται στους νέους ευκαιρίες να λαμβάνουν αποφάσεις και να διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στο σχολείο και στην κοινωνία, τα έργα του eTwinning παρέχουν στους μαθητές τη δυνατότητα να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στο σχήμα και την κατεύθυνση των έργων τους. Λαμβάνοντας αυτό υπόψη, η Αποστολή των Σχολείων eTwinning υπογραμμίζει ότι:

Οι σπουδαστές διαδραματίζουν ρόλο στην ανάπτυξη του Σχολείου eTwinning. Προωθούν το eTwinning στους εκπαιδευτικούς (όσους έχουν ήδη δραστηριοποιηθεί αλλά και όσους δεν συμμετέχουν ακόμα) και στους γονείς, που λειτουργούν τόσο ως ρυθμιστικοί παράγοντες όσο και ως κριτικοί αποδέκτες των καινοτομιών που λαμβάνουν χώρα στην παιδαγωγική και τη χρήση της τεχνολογίας.

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την ενεργή συμμετοχή των μαθητών σε έργα, όπου τους δίνεται η ευκαιρία να εξετάσουν διάφορα κοινωνικά ζητήματα, να συζητήσουν και να προτείνουν λύσεις σε προβλήματα. Επίσης, αυτό ευθυγραμμίζεται με τη Σύσταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (2019) που υπογραμμίζει τη σημασία της παροχής ευκαιριών στους νέους, ώστε να συμμετέχουν στις δημοκρατικές διαδικασίες και να μετέχουν σε δραστηριότητες της κοινότητας με κριτική συνείδηση και υπευθυνότητα. Στην παρούσα ενότητα, θα γνωρίσετε έργα στα οποία οι μαθητές παίρνουν τα ηνία και εκφράζουν δυνατά την άποψή τους στο σχολείο και την κοινότητά τους.

☰► “Through Democracy to Literacy”

Ηλικία μαθητών:
3 -12

Χώρες:
Ισλανδία, Πολωνία, Σλοβενία,
Ισπανία

Όπως μάθαμε στην εισαγωγή του κεφαλαίου, η συμμετοχή στα κοινά δεν ξεκινά στην ηλικία των 16 ή 18 ετών. Το παρόν έργο καταδεικνύει ότι η δημοκρατική συμμετοχή μπορεί να ξεκινήσει ήδη από την προσχολική ηλικία. Το έργο διερεύνησε τον τρόπο που τα παιδιά κατανοούν τη δημοκρατία και τον εγγραμματισμό στα σχολεία προσχολικής αγωγής. Θέματα δημοκρατίας θίγονταν καθημερινά, ενώ στην περίπτωση του Ισπανικού σχολείου ήταν μια ολιστική προσέγγιση, καθώς

στο έργο συμμετείχαν τέσσερις τάξεις από τέσσερα χωριά. Οι τέσσερις τάξεις βρίσκονται σε αγροτική περιοχή και αποτελούνται από 38 μαθητές ηλικίας 3-12 ετών. Το έργο τους έδωσε την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή και να συνεργαστούν με τους εταίρους τους.

Το έργο διαιρέθηκε σε τέσσερις διαφορετικούς τομείς ενδιαφέροντος: τον ρόλο των εκπαιδευτικών ως άτομα που διευκολύνουν τη διαδικασία της μάθησης, την αυτοδύναμη ηγεσία και σχεδιασμό της μαθησιακής διαδικασίας εκ μέρους των μαθητών, την εμπλοκή των γονέων και της κοινότητας και τέλος, τον τρόπο που οι καθημερινές ρουτίνες και το περιβάλλον μπορούν να υποστηρίξουν τη μάθηση των παιδιών ενισχύοντας μέσω της δημοκρατίας τη μόρφωσή τους. Στη διάρκεια του έργου, τα παιδιά διερεύνησαν διάφορα θέματα μέσω πειραμάτων, ελεύθερου και καθοδηγούμενου παιχνιδιού και εκδρομών σε διάφορα ιδρύματα στην κοινότητά τους, συχνά εργαζόμενα σε ζεύγη ή ομάδες. Ακολουθώντας της ιδέας των παιδιών, οι εκπαιδευτικοί ήταν πιο ανοιχτοί σε πιο ασυνήθιστες δραστηριότητες, όπως: τη συλλογή μυρμηδίων από τη "Φωλιά του Δράκου", τη δημιουργία του βιβλίου "Πώς κάνουμε Μιάου;", την κατασκευή ανεμοστρόβιλου και νεφών, την παρουσίαση ιστοριών μέσω ανακυκλώσιμων υλικών και πολλά άλλα. Δημοκρατικές αξίες, όπως ο σεβασμός, η συνεργασία, η αρωγή, η σοφία, η ειρήνη, η φιλία και πολλά άλλα εξασκήθηκαν και συζητήθηκαν μέσω της δημιουργίας ενός βίντεο με τον τίτλο "Building Values". Τα παιδιά επίσης συμμετείχαν στο "Συμβούλιο των Παιδιών", όπου ανέλαβαν τους ρόλους των ενηλίκων του σχολείου και ανακάλυψαν τις υποχρεώσεις και τις ανάγκες της κοινότητάς τους, προσφέροντας λύσεις και παίρνοντας πρωτοβουλίες για δράσεις, όπως τη συλλογή αγαθών για ένα καταφύγιο ζώων. Τα παιδιά είχαν πολλές ευκαιρίες να αναπτύξουν τις δεξιότητες ανάγνωσης και γραφής, καθώς επεξεργάστηκαν συλλαβές, εμπλούτισαν το λεξιλόγιό τους και εξάσκησαν τις προϋπάρχουσες γνώσεις τους και την κατανόησή τους.

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/36323>

☞ "I'm in Love with the Green Earth"

Ηλικία μαθητών:
7 - 17

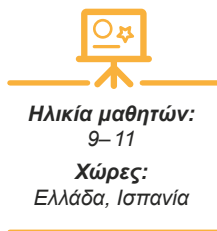
Χώρες:
Κροατία, Ιταλία, Ρουμανία, Τυνησία

Η παροχή συγκεκριμένων ευκαιριών στους μαθητές, ώστε να ενεργήσουν με βάση τις γνώσεις τους, και η δημιουργία λύσεων, ώστε να κάνουν τον κόσμο τους ένα καλύτερο μέρος, έγκειται στην καρδιά της συμμετοχής και εμπλοκής των μαθητών. Στο έργο αυτό οι μαθητές έδειξαν ότι η αγάπη δεν είναι μόνο λόγια, αλλά πρωτίστως πράξεις και ότι αγάπη για μια πράσινη γη σημαίνει ότι παίρνουμε απτά μέτρα για να την κάνουμε πράσινη. Δίνοντας έμφαση στην ενεργή συμμετοχή στα κοινά, οι μαθητές πήραν μέρος σε εθελοντικές δραστηριότητες, ενεργώντας ως θετικά πρότυπα για τα σχολεία και τις κοινότητές τους. Σε αυτές περιλαμβάνονταν ο καθαρισμός σχολικών κήπων και η δεντροφύτευση για τον εορτασμό της Ημέρας των Δέντρων, με στόχο την οικολογική αφύπνιση στα σχολεία τους. Οι μαθητές οργάνωσαν εκστρατείες καταπολέμησης της μόλυνσης συνεργαζόμενοι σε ομάδες με μαθητές από διάφορες χώρες. Κάθε ομάδα πραγματεύτηκε μια συγκεκριμένη μορφή μόλυνσης, διερευνώντας τις αιτίες, τις συνέπειες και τις πιθανές λύσεις. Μέσω έρευνας, χορών, δεντροφύτευσης και ανταλλαγής ιδεών, οι μαθητές είχαν μια μοναδική ευκαιρία να εμπνεύσουν τους συμμαθητές τους και την κοινότητά τους, ώστε να αναλάβουν δράση για έναν πιο πράσινο κόσμο.

Όλη η δουλειά τους περιέχεται σε ένα ηλεκτρονικό βιβλίο που δημιούργησαν οι μαθητές, από το οποίο η σχολική κοινότητα και οι γονείς μπορούν να αντλήσουν εμπνευση από τις προτεινόμενες δημιουργικές λύσεις των μαθητών.

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/70029>

☞ “URRRGENT! Europe is knocking at the door!”

Ηλικία μαθητών:
9–11

Χώρες:
Ελλάδα, Ισπανία

Όπως μάθαμε από το έργο του *OBESSU Seeds of Integration*, η δημόσια συζήτηση και η αφύπνιση σχετικά με κοινωνικά ζητήματα αποτελούν συχνά το πρώτο βήμα για να ξεκινήσει η αλλαγή σε επίπεδο περιβάλλοντος. Το έργο αυτό δείχνει πώς αυτό εφαρμόζεται στην πράξη. Οι μαθητές πρώτα διερεύνησαν πώς γίνεται η επεξεργασία των λυμάτων, πώς λειτουργεί η ανακύκλωση, τι σημαίνει εξάντληση των φυσικών πόρων και πώς λειτουργούν οι χωματερές. Στη συνέχεια, όλοι μαζί συμμετείχαν σε Ευρωπαϊκές εκστρατείες με θέμα την προστασία της φύσης. Στην πρώτη εκστρατεία, "Δράση για την Κλιματική Αλλαγή", οι μαθητές δημιούργησαν ένα συνεργατικό ηλεκτρονικό βιβλίο με αφίσες, όπου παρουσίασαν τις αιτίες και τις

συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Επιπλέον, δημιούργησαν συνεργατικά βίντεο όπου παρουσιάζουν μέτρα που μπορεί να πάρει ο καθένας μας για τη μείωση του οικολογικού μας αποτυπώματος. Στη δεύτερη εκστρατεία «Ευρωπαϊκή εβδομάδα για τη μείωση των αποβλήτων» (EWWR), οι μαθητές εργάστηκαν σε διεθνικές ομάδες για να δημιουργήσουν ένα Οικολογικό Ημερολόγιο για το 2018 με προτάσεις και ανέκδοτα για την οικολογία και το περιβάλλον, ευαισθητοποιώντας για τη σημασία της μείωσης, της επανάχρησης και της ανακύκλωσης. Τέλος, στην τρίτη εκστρατεία "Ας καθαρίσουμε την Ευρώπη", οι μαθητές διέδωσαν το μήνυμα της περιβαλλοντικής συνείδησης παγκοσμίως, συνεργαζόμενοι για τη δημιουργία του βιντεοκλίπ ενός τραγουδιού βασισμένου σε μια γνωστή μελωδία που χόρευαν ταυτόχρονα σε όλες τις τάξεις. Μέσω αυτών των πρακτικών δραστηριοτήτων, οι σπουδαστές ασχολήθηκαν ενεργά με τα κοινά και συνέβαλαν στην ενίσχυση της οικολογικής και περιβαλλοντικής συνείδησης των κοινοτήτων τους.

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/45884>

☞ “WHF: With a little help from my friends”

Ηλικία μαθητών:
10 - 15

Χώρες:
Ελλάδα, Τουρκία, Ουκρανία

Όπως μάθαμε, βασικές ικανότητες για την ενεργή συμμετοχή στα κοινά, όπως η επίλυση προβλημάτων, η κριτική σκέψη και η οργάνωση του εαυτού, καλλιεργούνται μέσω της συμμετοχής σε σχολικές συνθετικές εργασίες. Η παρούσα εργασία σχεδιάστηκε στο πνεύμα της ιδέας αυτής και η συμμετοχή των μαθητών επιτεύχθηκε μέσω ασκήσεων επίλυσης προβλημάτων και επικοινωνιακών δοκιμασιών. Προκειμένου να επιτευχθεί η διάπλωση των μαθητών σε ενεργούς πολίτες, τους ανατέθηκε να εντοπίσουν και να επιλύσουν πραγματικά προβλήματα που ταλανίζουν τις κοινότητές τους σε συνεργασία με τους εταίρους τους. Το έργο χωρίστηκε σε τέσσερις φάσεις: Διέγερση ενδιαφέροντος, Χαρτογράφηση προβλήματος, Ανάληψη δράσης, Εορτασμός, ακολουθώντας το πρότυπο της Dr Jane Goodall “[Roots and Shoots](https://www.rootsandshoots.org/)” (Ρίζες και Βλαστοί)¹⁶. Πρώτα, οι μαθητές αντάλλαξαν ιστορίες-έμπνευση σχετικά με εθνικές φυσιογνωμίες που ηγήθηκαν της αλλαγής και συμμετείχαν σε επιτόπια και διαδικτυακή έρευνα τοπικών και παγκόσμιων προβλημάτων. Στη συνέχεια, συμμετείχαν σε δημοκρατικές διαδικασίες, όπως εκλογές και εργασία σε διεθνικές ομάδες, συζήτησαν

¹⁶ <https://www.rootsandshoots.org/>

προβλήματα, πρότειναν τρόπους δράσης και κατέληξαν σε συμφωνία ως προς την κοινή τους δράση. Τέλος, συνεργάστηκαν για να υλοποιήσουν τα κοινά τους σχέδια και προτάσεις για την επίλυση των προβλημάτων "με λίγη βοήθεια από" εταίρους του έργου, συγγενείς και ειδικούς. Αφού άντλησαν έμπνευση από τους εθνικούς καταλύτες αλλαγών ο ένας του άλλου, οι εταίροι του έργου επεσήμαναν τοπικά και παγκόσμια προβλήματα και τα περιέγραψαν σε ένα Tricider όπου πρόσθεσαν και επιχειρήματα για όσα θεώρησαν πιο σοβαρά. Αφού συζήτησαν τα προβλήματα μέσω διαδικτύου, ψήφισαν ποιο πρόβλημα θα καταπολεμούσαν μαζί. Σε μια σύσκεψη μέσω διαδικτύου, οι μαθητές πρότειναν λύσεις στο πρόβλημα των αδέσποτων ζώων. Κάθε διεθνική ομάδα καταστάλαξε σε μια διαφορετική λύση και την εφάρμοσε στην τοπική τους κοινότητα με τη βοήθεια τοπικών φιλοζωικών οργανώσεων. Οι δράσεις που ανέλαβαν οι μαθητές δημοσιεύτηκαν σε μια παρουσίαση στο Sway με τίτλο "Αδέσποτα Ζώα: Ένα πρόβλημα που πρέπει να αποκατασταθεί". Το έργο αυτό καλλιεργεί μια Ευρωπαϊκή δημοκρατική κουλτούρα μέσω της διενέργειας ψηφοφορίας και συζητήσεων με εταίρους από άλλες χώρες στη διάρκεια διαδικτυακών συναντήσεων. Το έργο επίσης επιχειρεί να καλλιεργήσει μια νοοτροπία κοινωνικής επιχειρηματικότητας στους μαθητές και να προάγει την επιχειρηματικότητα ως την εγκάρσια ικανότητα "μετατροπής ιδεών σε πράξεις, του σχεδιασμού και της διαχείρισης διαδικασιών για την επίτευξη στόχων, κάτι που ισχύει για την ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία και... την ίδρυση επιχειρημάτων με κοινωνική αξία" (EntreComp, 2016).

Πρόσβαση προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/28045>

☰ “The Truth Behind Palm Oil”

Ηλικία μαθητών:
13 - 15

Χώρες:
Ιταλία, Λιθουανία, Ισπανία

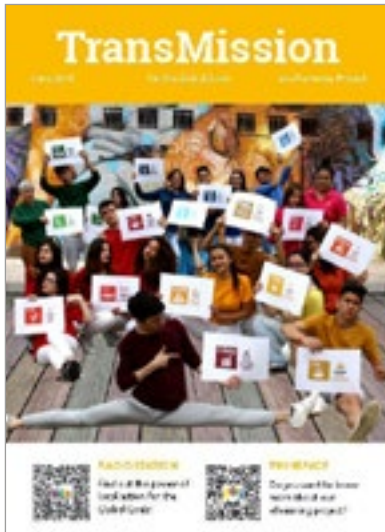
Η ενημέρωση συνιστά ουσιαστικό βήμα για την ενεργό συμμετοχή, καθώς μόνο μέσω της απόκτησης γνώσεων μπορεί κανείς να αποφασίσει πώς θα ενεργήσει. Στο έργο αυτό, οι μαθητές εμβάθυναν στο ζήτημα της παραγωγής και χρήσης του φοινικελαίου σε προϊόντα καθημερινής χρήσης. Οι μαθητές ενθαρρύνθηκαν να ερευνησουν τη χρήση του μη βιώσιμου φοινικελαίου στη χώρα τους και συνεργάστηκαν για να καταστρώσουν ένα σχέδιο δράσης. Επίσης, ανέλαβαν διάφορους ρόλους, όπως του ιδιοκτήτη καλλιέργειας φοινικελαίου, του ακτιβιστή για τα ανθρώπινα δικαιώματα, του περιβαλλοντολόγου, του επαγγελματία αισθητικού και κλήθηκαν να αναλύσουν τις απόψεις των προσώπων που υποδύονταν σχετικά

με θέματα όπως τα εξής: παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των εργατών, περιβαλλοντικά ζητήματα, κίνδυνοι και οφέλη για την υγεία κ.ά.

Το πιο επιτυχημένο προϊόν του έργου ήταν ο σχεδιασμός και η πραγματοποίηση μιας Διεθνούς Συνόδου για το Μη Βιώσιμο Φοινικέλαιο. Στη σύνοδο, οι μαθητές σχεδίασαν προγράμματα, δημιούργησαν παρουσιάσεις και έκαναν διαλέξεις ανάλογα με τον ρόλο που υποδύονταν.

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/47543>

☰ “TransMission for the Global Goals”

Ηλικία μαθητών:

14 - 17

Χώρες:

Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Ιρλανδία,
Πολωνία, Ισπανία

Οι Στόχοι για την Αειφόρο Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών είναι στόχοι που θα αλλάξουν τον κόσμο και που προϋποθέτουν παγκόσμια συνεργασία για πολλά ακόμα χρόνια. Ενστερνιζόμενα την άποψη ότι τα παιδιά είναι οι ηγέτες του σήμερα, έξι σχολεία ένωσαν τις δυνάμεις τους για να προάγουν την ιδέα ότι οι μαθητές διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο για τη διαμόρφωση ενός βιώσιμου μέλλοντος. Στη διάρκεια του έργου, οι μαθητές διερεύνησαν ερωτήματα σχετικά με την προληπτική δράση και την αειφορία του πλανήτη μας, για παράδειγμα: τι μπορούμε να κάνουμε εμείς ως πολίτες; Πώς μπορούμε να αφήσουμε το στίγμα μας στην κοινότητά μας για να κάνουμε τον κόσμο ένα καλύτερο μέρος; Οι μαθητές συνεργάστηκαν σε διεθνείς ομάδες όπου αντάλλαξαν ιδέες και επινόησαν πρακτικές λύσεις στα ερωτήματα αυτά και σε άλλες υφιστάμενες προκλήσεις μέχρι το 2030. Ως αποτέλεσμα, δημιούργησαν ένα ηλεκτρονικό περιοδικό και έναν ραδιοφωνικό σταθμό. Και τα δύο επέτρεψαν στους μαθητές να ανταλλάξουν ιδέες και να παρέχουν πρακτικές λύσεις σε διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινότητές τους. Στη συνέχεια, διέδωσαν το μήνυμα της αειφορίας και της περιβαλλοντικής συνείδησης στις κοινότητές τους.

Πρόσβαση προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/46178>

☰ “School 21, Digitally and Socially Yours”

Ηλικία μαθητών:

15 - 17

Χώρες:

Δημοκρατία της Τσεχίας, Γερμανία,
Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία

Το διετές αυτό έργο ξεκίνησε με προκαταρκτική έρευνα σχετικά με τις διάφορες πρακτικές και μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την ενσωμάτωση της κοινωνικής εργασίας στα σχολικά αναλυτικά προγράμματα των συνεργαζόμενων χωρών. Καθώς οι πρακτικές εθελοντισμού και κοινωνικής εργασίας διαφοροποιούνται μεταξύ των χωρών, οι εταίροι αποφάσισαν να δημιουργήσουν ένα κοινό πλαίσιο εντός του οποίου οι μαθητές θα είχαν την ευκαιρία να αναπτύξουν τις συνεργατικές, ψηφιακές και γλωσσικές τους δεξιότητες, συνεισφέροντας παράλληλα ενεργά στην κοινωνία. Στη διάρκεια του έργου, οι μαθητές συμμετείχαν σε υπηρεσίες που προσφέρουν κοινωνικό έργο, όπως υπηρεσίες που εργάζονται με πρόσφυγες, που στηρίζουν παιδιά με αναπηρίες, που επισκέπτονται ορφανοτροφεία, καταφύγια ζώων, διασώστες και κοινωνικά αποκλεισμένα παιδιά. Σε κάθε φάση του έργου, οι μαθητές διεξήγαγαν έρευνα σχετικά με την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ακραίες συνθήκες και δραστηριοποιήθηκαν ως εθελοντές στη δική τους κοινότητα ή στις κοινότητες των εταίρων τους. Επιπλέον, οι μαθητές έκαναν παρουσιάσεις σχετικά με τους πρόσφυγες και τον τρόπο που η χώρα τους διαχειρίζεται τη μετανάστευση, τη συμμετοχή αθλητών στους Παραολυμπιακούς αγώνες, την ένταξη των παιδιών με αναπηρίες στα σχολεία και τον τρόπο που οι τοπικοί οργανισμοί εφαρμόζουν δράσεις κοινωνικής ευθύνης στις περιοχές τους.

Στη διάρκεια του προγράμματος, οι εκπαιδευτικοί διευκόλυναν τη διαδικασία της ενεργούς μάθησης και συμμετοχής. Οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί συμμετείχαν σε δράσεις συγκέντρωσης χρημάτων και σε κοινές δραστηριότητες στο πλαίσιο της κοινότητάς τους.

Οι πιο αξιοσημείωτες εκδηλώσεις δημοσιεύτηκαν σε ένα διμηνιαίο ενημερωτικό δελτίο στο οποίο συνοψίζονταν οι πρόσφατες δραστηριότητες του έργου και δινόταν πληροφόρηση για την τρέχουσα σχολική ζωή και άλλες εκδηλώσεις σε συνεργαζόμενες χώρες. Στο τέλος του έργου, το περιεχόμενο όλων των επιμέρους ενημερωτικών δελτίων συγκεντρώθηκε σε ένα φυλλάδιο διαθέσιμο σε ψηφιακή και έντυπη μορφή.

Σύνδεσμος προς το TwinSpace: <https://twinspace.etwinning.net/44282>

4.3 Προτεινόμενες Δραστηριότητες στο eTwinning

Οι δημοκρατικές αρχές πρέπει να διέπουν τις δομές του σχολείου και το αναλυτικό πρόγραμμα και να θεωρούνται συνήθης πρακτική στα σχολεία. Οι παιδαγωγοί οφείλουν να επιδεικνύουν σεβασμό στη γνώμη των παιδιών και να επιτρέπουν να ακούγεται η φωνή τους θεσπίζοντας σώματα λήψης αποφάσεων από τα παιδιά και ομότιμη διαμεσολάβηση, εμπιστευόμενοι στα παιδιά την οργάνωση εκδηλώσεων και ενδυναμώνοντάς τα, ώστε να οργανώνονται με δημοκρατικό τρόπο. Είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να προσφέρουν στα παιδιά συγκεκριμένες ευκαιρίες μάθησης, ώστε να διερευνούν θέματα, να συζητούν, να διατυπώνουν απόψεις, να διαλέγονται και να προτείνουν στρατηγικές για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων και την επίτευξη λογικών στόχων. Ανάλογες εμπειρίες είναι ιδιαίτερα ενδυναμωτικές, καθώς βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν ότι η συμμετοχή είναι μια προσπάθεια που αξίζει τον κόπο. Η οικοδόμηση ουσιαστικής συμμετοχής απαιτεί τη σφυρηλάτηση των ηγετικών δεξιοτήτων των παιδιών, να τους δοθεί η ευκαιρία να αναπτύξουν τις ικανότητές τους και να εφοδιαστούν με τα απαιτούμενα εργαλεία ώστε να καταστούν σημαντικοί κοινωνικοί φορείς.

“Seeds of responsibility”

Οι εκπαιδευτικοί συζητούν με τους μαθητές τους σχετικά με τα φυτά και τα λουλουδιά της χώρας τους. Στη συνέχεια, ελέγχουν τις καιρικές συνθήκες στις χώρες των εταίρων τους και σύμφωνα με την έρευνά τους, τους στέλνουν σπόρους που μπορούν να φυτέψουν στο μέρος που βρίσκονται. Όταν λάβουν τους σπόρους, κάνουν άλλη μία συζήτηση με τους μαθητές τους σχετικά με τη σημασία των αναγκών που έχουν οι σπόροι και που αργότερα θα έχουν τα φυτά και μοιράζουν τις επιμέρους υποχρεώσεις στους μαθητές. Καθώς τα φυτά αρχίζουν να μεγαλώνουν, οι εταίροι δημιουργούν ένα διαδικτυακό ημερολόγιο, όπου κοινοποιούν φωτογραφίες και πληροφορίες σχετικά με την πρόοδο των φυτών.

Ηλικία: 4-6 | **Εργαλεία:** Storybird, Storyjumper

“From inspiration to action”

Στην αρχή, οι εκπαιδευτικοί εμπνέουν έμπνευση στους μαθητές τους μέσω σημαντικών ιστορικών προσωπικοτήτων που άλλαξαν τον κόσμο μέσω της δράσης τους. Εργαζόμενοι σε διεθνείς ομάδες, οι μαθητές μπορούν να εξερευνήσουν τη ζωή των ηρώων (από τη χώρα τους ή από άλλες χώρες) που συνέβαλαν στο να γίνει καλύτερη η κοινωνία τους. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αρχίσουν ενθαρρύνοντάς τους να συζητήσουν το νόημα ορισμένων αξιόλογων ρήσεων των σημαντικών αυτών προσωπικοτήτων.

Για παράδειγμα, τη ρήση του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ Τζ.: "Η πιο επίμονη και επιτακτική ερώτηση στη ζωή είναι "τι κάνεις για τους άλλους;"

Μετά την εκπόνηση συνεργατικής ερευνητικής δουλειάς σε ομάδες αποτελούμενες από μαθητές διαφόρων εθνικοτήτων και την παρουσίαση της ζωής και της δράσης των συναρπαστικών αυτών ανθρωπών, οι μαθητές μπορούν να διερευνήσουν συγκεκριμένους τρόπους για να βοηθήσουν την κοινότητά τους: επισκέψεις σε γηροκομείο, καθαρισμός μιας δημόσιας περιοχής, φύτεμα λουλουδιών, διοργάνωση πώλησης κέικ και παζαριού, συλλογή παιχνιδιών και ρούχων για δωρεές κ.ά. Στη συνέχεια, οι μαθητές μπορούν να ανταλλάξουν τις εμπειρίες που αποκόμισαν από τις εθελοντικές αυτές δράσεις και να δημιουργήσουν ένα "εγχειρίδιο εθελοντισμού" όπου συγκεντρώνουν συμβουλές για το πώς μπορεί κάποιος να βρει ευκαιρίες για να συμβάλει στην κοινότητά του.

Ηλικία: 6-18 | **Εργαλεία:** Βιντεοσυσκέψεις μέσω διαδικτύου, Twinboard, Google Docs, Madmagz

"Creating our own micro country"

Οι εταίροι ξεκινούν διερευνώντας ποια είναι τα κοινά βασικά στοιχεία των χωρών:

Εθνική κυριαρχία: Ένα καθεστώς κυρίαρχου έθνους, που περιλαμβάνει την ανταλλαγή πρεσβευτών, την αποδοχή διαβατηρίων, την προσχώρηση σε διεθνείς οργανισμούς. Συνήθως περιλαμβάνει την κατοχή εδαφών (γης).

Σημαία και εθνικός ύμνος: αποδεκτά από όλους και αντιπροσωπεύουν το κράτος. Σύνταγμα ή σύνολο βασικών νόμων με βάση τους οποίους λειτουργεί το νομικό σύστημα της χώρας. Κυβέρνηση: εκλεγμένη και δομημένη σύμφωνα με το σύνταγμα.

Οι μαθητές μπορούν να εργαστούν σε διεθνείς ομάδες και κάθε ομάδα επικεντρώνεται σε μια πτυχή της φανταστικής κατάστασης. Στην αρχή του έργου οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί συζητούν και αποφασίζουν ποιες αξίες είναι σημαντικές γι' αυτούς στο φανταστικό τους κράτος. Οι μαθητές δημιουργούν το δικό τους σύνταγμα και ψηφίζουν για να εκλέξουν τους ηγέτες τους. Στο τέλος του έργου μπορεί να διεξαχθεί μια συζήτηση για το πώς μπορούμε να κάνουμε τις κοινότητές μας να μοιάσουν με την ιδανική κοινωνία και το κράτος που δημιουργήθηκε στο έργο.

Ηλικία: 6-18 | **Εργαλεία:** βιντεοσυσκέψεις μέσω διαδικτύου, TwinBoard, Google Draw, Canva

"The international human rights club"

Αφού οι μαθητές γνωρίσουν την Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, οι εκπαιδευτικοί τους καλούν να αναλάβουν δράση θεσπίζοντας μια διεθνή λέσχη για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι μαθητές μπορούν κατόπιν να ψηφίσουν για το διεθνές τους συμβούλιο, να προσδιορίσουν τον σκοπό της λέσχης τους, να διοργανώσουν έναν διαγωνισμό για την επιλογή του συμβόλου της λέσχης,

να δημιουργήσουν κάρτες μέλους και να αρχίσουν να κάνουν συσκέψεις μέσω διαδικτύου. Η λέσχη μπορεί να έχει μια σειρά ρόλων και να διεξάγει ποικίλες δραστηριότητες, όπως: πρόσκληση ειδικών στο σχολείο για να μιλήσουν για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συνεργασία με άλλους οργανισμούς, συμμετοχή σε εθελοντικές πρωτοβουλίες, ενημέρωση άλλων τάξεων σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα κ.ά.

Ηλικία: 10 -18 | **Εργαλεία:** Canva, TwinSpace, βιντεοσυσκέψεις μέσω διαδικτύου

“Sharing is caring”

Οι μαθητές επισημαίνουν προβλήματα που ταλανίζουν την τοπική τους κοινότητα, όπως λόγου χάρη: ύπαρξη αστέγων, κακής ποιότητας δρόμοι, βρώμικη παραλία κ.ά. Στη συνέχεια, συζητούν τα τοπικά προβλήματα με τους εταίρους τους και βοηθούν ο ένας τον άλλον να σκεφτούν ιδέες για τη λύση των προβλημάτων. Επίσης, προσπαθούν να βρουν τρόπους να προωθήσουν τις δράσεις τους και να προσελκύσουν περισσότερους ανθρώπους να συμμετάσχουν μέσω αφισών, αναρτήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, συνεργασία με τις τοπικές αρχές και άλλες ΜΚΟ. Τα σχολεία καταστρώνουν σχέδια δράσης και αρχίζουν να τα εκτελούν. Οι μαθητές διοργανώνουν μηνιαίες συσκέψεις μέσω διαδικτύου για να εκθέσουν τα πεπραγμένα και να σχεδιάσουν τη συνέχεια.

Ηλικία: 10-18 | **Εργαλεία:** βιντεοσυσκέψεις μέσω διαδικτύου, Spark, Canva

“Mock Elections: Every vote count”

Οι εκπαιδευτικοί εξηγούν στους μαθητές τους ότι με τη δραστηριότητα αυτή θα συμμετάσχουν σε δημοκρατικές μεθόδους λήψης αποφάσεων. Σχεδιάζονται εικονικές εκλογές που μιμούνται τις πραγματικές και συχνά χρησιμοποιούνται για να διδάξουν στους μαθητές ή στους νέους ψηφοφόρους την εκλογική διαδικασία. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να κάνουν μια συζήτηση με τους μαθητές τους σχετικά με τους λόγους που οι εκλογές είναι σημαντικές και να τονίζουν ότι κάθε ψήφος μετράει. Οι μαθητές όλων των συνεργαζόμενων σχολείων θα εκλέξουν τον υποψήφιο που έχει το καλύτερο σχέδιο για το σχολείο τους. Κάθε συνεργαζόμενο σχολείο επιτρέπεται να έχει δύο εκπροσώπους που θα πρέπει να ετοιμάσουν την εκστρατεία τους. Για κάποιο έργο μεγαλύτερης διάρκειας, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να χωρίσουν τους μαθητές σε ομάδες που βρίσκονται πίσω από κάθε υποψήφιο και που φτιάχνουν αφίσες, διαφημιστικά και δηλώσεις για τις θέσεις του, αλλά και που θα διοργανώσουν ένα ντιμπέιτ ή ομιλία μέσω διαδικτύου, στο οποίο οι υποψήφιοι θα παρουσιάσουν το σχέδιό τους.

Οι συνεργαζόμενες τάξεις μπορούν να δημιουργήσουν ένα εκλογικό κέντρο, διαμορφώνοντας κατάλληλα την τάξη. Μπορούν ακόμη να δημιουργήσουν ταυτότητες για τους μαθητές ως υλικό ταυτοποίησης των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων, δείγματα ψηφοδελτίων, κείμενα για την

προεκλογική εκστρατεία και άλλο εκπαιδευτικό υλικό. Αφού διεξαχθούν εκλογές σε όλα τα σχολεία, οι εκπαιδευτικοί διοργανώνουν μια διαδικτυακή σύσκεψη για να ανακοινωθούν τα αποτελέσματα και να επισημάνουν τα επόμενα βήματα.

Ηλικία: 12-18 | **Εργαλεία:** βιντεοσυσκέψεις μέσω διαδικτύου, φύλλα χαρτιού, εκλογικό κέντρο

“Summit discussion on a critical issue”

Οι μαθητές επιλέγουν ένα κρίσιμο θέμα για τη συζήτησή τους, για παράδειγμα την "ταχεία μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και των άλλων αερίων του θερμοκηπίου με τη μετάβαση σε καθαρές πηγές ενέργειας". Ένα από τα συνεργαζόμενα σχολεία υιοθετεί θέση υπέρ και ένα άλλο κατά. Οι δύο εταίροι διερευνούν το θέμα, παίζουν ως παιχνίδι ρόλων τη διαδικασία της νομοθέτησης και προετοιμάζουν την επιχειρηματολογία τους. Στη διάρκεια της διαδικτυακής σύσκεψης, οι δύο εταίροι αναλύουν ο ένας στον άλλον την άποψή τους και εξετάζουν πώς θα μπορούσαν να συνεργαστούν για να επινοήσουν εφικτά μέτρα.

Ηλικία: 14-18 | **Εργαλεία:** βιντεοσυσκέψεις μέσω διαδικτύου

“The power of Petitions”

Μετά από ομαδική συζήτηση με τους μαθητές τους, οι εκπαιδευτικοί τους κατευθύνουν ώστε να συμφωνήσουν σχετικά με ένα πρόβλημα στην αντιμετώπιση του οποίου θα βοηθήσουν, θέλγοντας την προσοχή της κοινότητας και των υπευθύνων για τη λήψη αποφάσεων. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να βοηθήσουν τους μαθητές να εντοπίσουν ένα κοινό πρόβλημα και μια προτεινόμενη λύση και στη συνέχεια να τους βοηθήσουν να δημιουργήσουν ένα αποτελεσματικό συλλογικό αίτημα, με προσοχή στην εμφάνιση, στον τίτλο και τη διατύπωση του επιδιωκόμενου σκοπού. Όταν το αίτημα είναι έτοιμο, μια ειδική επιμορφωτική συνάντηση μέσω διαδικτύου θα δώσει στους μαθητές συμβουλές σχετικά με τους πιο ενδεδειγμένους τρόπους προσέγγισης του κόσμου για την υπογραφή του αιτήματος. Για παράδειγμα, οι μαθητές θα πρέπει να είναι έτοιμοι να εξηγήσουν τις ιδέες τους, να παραμείνουν ευγενικοί και να συνεχίσουν να επιδεικνύουν σεβασμό ακόμα κι αν κάποιος διαφωνούν, να πλησιάζουν τον κόσμο με χαμόγελο κ.ά.

Επίσης, οι μαθητές θα μπορούσαν να διοργανώσουν την υπογραφή ενός συλλογικού αιτήματος μέσω διαδικτύου. Αφού συγκεντρώσουν αρκετές υπογραφές, επιλέγουν προσεκτικά τον παραλήπτη, έναν σε κάθε συνεργαζόμενη χώρα και κανονίζουν να του επιδώσουν το αίτημα δια ζώσης.

Ηλικία: 14-18 | **Εργαλεία:** Avaaz.org, Change.org

Συμπεράσματα

Το φετινό θέμα του eTwinning - Η Δημοκρατική Συμμετοχή - έρχεται σε μια πολύ σημαντική στιγμή της ιστορίας. Αν αληθεύει ότι οι δημοκρατικές διαδικασίες δεν περιορίζονταν ποτέ στα όρια των επίσημων εκλογών, καθίσταται όλο και πιο εμφανές ότι η φωνή του λαού - η αποκαλούμενη και *κοινή γνώμη* - διαμορφώνεται και ενίοτε υπόκειται σε κατάχρηση με νεοεμφανιζόμενους και απρόβλεπτους τρόπους. Η πολιτική εκπροσώπηση, ιδιαίτερα τις προηγούμενες δύο δεκαετίες, έχει μετατοπιστεί σημαντικά από τα παραδοσιακά κόμματα και οργανισμούς σε διάσπαρτα κινήματα ενίοτε χειραγωγούμενα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθιστώντας την κοινωνία μας *υγρή* - για να παραφράσουμε τον *Zygmunt Bauman* -, όπως και τον τρόπο εξασφάλισης της συναίνεσης.

Santi Scimeca
Υπεύθυνη Έργου, Κεντρική
Υπηρεσία Υποστήριξης του
eTwinning

Ποιος είναι ο ρόλος των νεότερων γενεών σε όλα αυτά; Πώς μπορεί η εκπαίδευση, τα σχολεία μας, οι εκπαιδευτικοί μας να συνεισφέρουν στην ενδυνάμωση των μαθητών, έτσι ώστε να μπορέσουν να διαδραματίσουν τον ρόλο τους στην κοινωνία μας; Είναι τα σχολεία σε θέση να ανταποκριθούν στις θεμιτές προσδοκίες των μαθητών; Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι η διάσημη ακτιβίστρια της κλιματικής κρίσης, η νεαρή Σουηδέζα μαθήτρια *Greta Thunberg*, ξεκίνησε τη μάχη της με «αποχή από το σχολείο», αισθανόμενη πιθανώς ότι θα μπορούσε να κάνει τη φωνή της να ακουστεί *με το να μην πηγαίνει σχολείο*, αλλά αντίθετα να στέκεται μπροστά στο Κοινοβούλιο της χώρας της κρατώντας μια μεγάλη πινακίδα και απαγγέλλοντας το "skolstrejk för klimatet". Χιλιάδες μαθητές ακολούθησαν το παράδειγμα της, αφήνοντας το σχολείο και συμβάλλοντας στην ένταξη του θέματος αυτού στην πολιτική ατζέντα. Έπαιξε, όμως, ρόλο η εκπαίδευση στη διαδικασία αυτή; Μήπως το ενδιαφέρον της *Greta* διεγέρθηκε μέσω κάποιας συζήτησης με τους εκπαιδευτικούς της, από ένα μάθημα στο οποίο συμμετείχε, από κάποια εργασία που εκπόνησε; Δημιούργησε η εκπαίδευση το κατάλληλο πλαίσιο για τους χιλιάδες μαθητές που σαν τη *Γκρέτα* διαδήλωσαν στους δρόμους, απαιτώντας την ανάληψη δράσης κατά της κλιματικής κρίσης; Δεν έχουμε την απάντηση σε αυτό, αλλά ελπίζουμε ότι το σχολικό σύστημα έθεσε τα θεμέλια ώστε αυτή η νέα γενιά να σηκώσει τα μανίκια της και να *κάνει κάτι*. Αυτό το πνεύμα του *κάνω κάτι* είναι, εν συντομία, η *δημοκρατική συμμετοχή*.

Όπως είδαμε στην παρούσα έκδοση, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι εκπαιδευτικές αρχές των κρατών-μελών, αλλά και άλλοι θεσμοί όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης εκφράζουν εκ νέου τη δέσμευσή τους, η οποία επισημοποιείται σε συνόδους και επικυρώνεται από εκατοντάδες κράτη, υπέρ πρωτοβουλιών σε τοπικό και εθνικό επίπεδο που σθεναρά **υποστηρίζουν την εκπαίδευση για την πολιτειότητα**. Τα σχολεία βρίσκονται στην πρώτη γραμμή για να διασφαλίσουν ότι οι νέες γενιές "μαθαίνουν και εξασκούν τη δημοκρατία". Αυτό σημαίνει οικοδόμηση της γνώσης, ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των στάσεων που θεμελιώνουν τις ικανότητες του ενεργού πολίτη, μεταξύ των οποίων τον σεβασμό στις δημοκρατικές αξίες και στα θεμελιώδη δικαιώματα. Επίσης σημαίνει "μάθηση μέσω δράσης". Όλοι στο σχολείο επωμίζονται έναν ρόλο: οι σχολικοί ηγέτες θα πρέπει να αφήνουν περιθώρια για

διαμοιρασμένη ηγεσία και να προετοιμάζουν τις συνθήκες με στόχο την υπέρβαση των παραδοσιακών διδακτικών μεθόδων και αντικειμένων· οι εκπαιδευτικοί πρέπει να επιμορφώνονται και να αποκαθιστούν συσχετισμούς μεταξύ του αναλυτικού προγράμματος και των κοινωνικών τάσεων και τέλος οι μαθητές οφείλουν να ενεργούν - και να αναγνωρίζονται - ως φορείς αλλαγής. Η τοπική κοινότητα διαδραματίζει επίσης ουσιαστικό ρόλο για τη στήριξη της διαδικασίας αυτής: τα σχολεία, οι γονείς, οι σύλλογοι, οι δήμοι είναι όλα μέρος του ίδιους οικοσυστήματος, το οποίο πρέπει να αναπτύσσεται και να μεγαλώνει, λαμβάνοντας υπόψη τη συμβολή όλων. Ως συλλογική προσπάθεια, πρέπει να εργαστούμε για μια πιο **συνεκτική, δημοκρατική και αυθεντική** παιδεία που ασχολείται με τα θέματα που έχουν πραγματικά σημασία (κλιματική κρίση, ανοχή, σεβασμός, πολυπολιτισμικότητα και πολλά άλλα) και προετοιμάζει τους νέους πολίτες για το αύριο.

Το παρόν βιβλίο καταδεικνύει ότι υπάρχουν σχολεία, εκπαιδευτικοί και έργα που προετοιμάζουν το έδαφος, ώστε οι νέοι άνθρωποι να γίνουν σκεπτόμενοι και ενεργοί πολίτες, έτοιμοι να ξεπεράσουν τη ζώνη άνεσης του σχολείου τους. Το **eTwinning** παρέχει στους εκπαιδευτικούς αυτούς τα εργαλεία, το πλαίσιο, την έμπνευση και την αναγνώριση που χρειάζονται. Όσα διαβάσατε στην παρούσα έκδοση είναι μόνο λίγες από τις πολλές επιτυχημένες δραστηριότητες που καλλιεργούν **το άτομο και το διαπλάθουν σε μέλος της κοινότητας**, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις ώστε οι νέοι να λένε: «ναι, έχω σημασία». Επειδή τα σχολεία, οι εκπαιδευτικοί και τα έργα που είναι διάσπαρτα κινδυνεύουν να παραμείνουν απομονωμένες, αποστειρωμένες προσπάθειες εάν δεν έχουν συστημικό αντίκτυπο. Τα εκατοντάδες έργα eTwinning έχουν τη δύναμη ενός δημοκρατικού κινήματος αν κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση, μοιράζονται την πρακτική τους και αξιοποιούν τις επιτυχίες τους. Εάν δίνουν ώθηση το ένα στο άλλο, αν τυγχάνουν προβολής και αναγνώρισης, τότε μπορούν να γίνουν κοινός τόπος.

Το βιβλίο αυτό είναι αφιερωμένο σε όλους τους ονειροπόλους και είναι πολλοί, εκεί έξω, που κάθε μέρα κάνουν τη διαφορά στον κόσμο μας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of planners*, 35(4), 216-224.
- Assembly, U. G. (1989). Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Ηνωμένα Έθνη, Σειρά Συνθηκών, 1577(3).
- Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., & Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The entrepreneurship competence framework*. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 14.
- Bäckman, E. και Trafford, B. (2007). *Democratic Governance of Schools*. Strasbourg: Council of Europe.
- Beijaard, D., Meijer, P. C., Morine-Dershimer, G. και Tillema, H. (Εκδ.). (2005). *Teacher Professional Development in Changing Conditions*. Dordrecht: Springer Netherlands.
- Biesta, G. και Lawy, R. (2006). From teaching citizenship to learning democracy: overcoming individualism in research, policy and practice. *Cambridge Journal of Education*, 36(1), 63-79. doi: 10.1080/03057640500490981
- Biesta, G. (2009). What Kind of Citizenship for European Higher Education? Beyond the Competent Active Citizen, 8(2), 146–158.
- Biesta, G. (2011). *Learning democracy in school and society: Education, lifelong learning, and the politics of citizenship*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Chanoff, D. (1981). Democratic schooling: Means or end? Resolving the ambiguity. *The High School Journal*, 64(4), 170-175.
- Dewey, J. [1916(2008)]. *Democracy and education*. The project Gutenberg. www.gutenberg.org Ελήφθη στις 16.Ιουλίου.2019.
- Συμβούλιο της Ευρώπης. (2014). Η εκπαίδευση για την αλλαγή Η αλλαγή για την εκπαίδευση Μανιφέστο των Εκπαιδευτικών για τον 21ο αιώνα. Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης. https://www.coe.int/t/dg4/education/pestalozzi/Source/Documentation/T21/FinalManifesto_En.pdf
- Council of Europe (2017), *Learning to live together, Report on State of Citizenship and Human Rights Education in Europe*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, σελ. 5 www.coe.int/en/web/edc/report-on-the-state-of-citizenship-and-human-rights-in-europe
- Συμβούλιο της Ευρώπης. (2018). Πλαίσιο αναφοράς των ικανοτήτων για τον δημοκρατικό πολιτισμό. Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης. <https://rm.coe.int/prems-008318-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-1-8573-co/16807bc66c>

Σύσταση του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2018 σχετικά με την προώθηση των κοινών αξιών, τη συνεκπαίδευση και την ευρωπαϊκή διάσταση της διδασκαλίας (2018 / C 195/01). Βρυξέλλες

Σύσταση του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2018 σχετικά με τις βασικές δεξιότητες για τη δια βίου μάθηση (2018 / C 189/01). Βρυξέλλες

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). *EntreComp*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. [jrc109128_entrecomp_into_action - final.pdf](https://ec.europa.eu/entrecomp/entrecomp-into-action-final.pdf)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015). Στοιχεία του πλαισίου πολιτικής, ομάδες εργασίας ΕΚ 2020, Βρυξέλλες

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). *DigComp 2.0*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή *DigComp 2.0*

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (προς δημοσίευση). *LifeComp*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Eurydice (2017). *Citizenship Education at School in Europe*. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου 2019: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/eurydice-brief-citizenship-education-school-europe-%E2%80%93-2017_en

Hadjar, Andreas και Beck, Michael (2010). Who does not participate in elections in Europe and why is this? *European Societies*, 12:4, 521-542.

Hart, R. A. (1992). Children's participation: From tokenism to citizenship (Ap. inness92/6).

Hedtke, R. (2013). Who Is Afraid of a Non-Conformist Youth? The Right to Dissent and to Not Participate. In R. Hedtke και T. Zimenkova (Εκδ.), *Education for Civic and Political Participation: A Critical Approach* (σελ. 54-78). New York and London: Routledge.

Malafaia, C., Teixeira, P. M., Neves, T. & Menezes, I. (2016). Linking learning contexts: The relationship between students' civic and political experiences and their self-regulation in school. *Frontiers in Psychology*. doi: 10.3389/fpsyg.2016.00575

Menezes, I. και Ferreira, Pedro (2014). Cidadania participatória no cotidiano escolar: A vez e a voz das crianças e dos jovens. *Educar em Revista*, 53, 131-147.

Mockler, N. (2011). Beyond "what works": Understanding teacher identity as a practical and political tool. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 17(5), 517-528.

OECD-PISA. (2018). *Global Competence Framework*. <https://www.oecd.org/pisa/pisa-2018-global-competence.htm>

Quintelier, E. (2010). The effect of schools on political participation: a multilevel logistic analysis. *Research Papers in Education*, 25:2, 137-154.

Ribeiro, N., Neves, T. και Menezes, I. (2017). An organization of the theoretical perspectives in the field of civic and political participation: Contributions to citizenship education. *Journal of Political Science Education*, 13:4, 426-446.

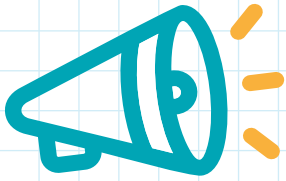
Spring, J. (2009). *Globalization of Education: An introduction*. New York: Routledge.

Stockemer, D. (2014). What drives unconventional political participation? A two level study. *The Social Science Journal*, 51, 2, 201-211.

UN-UNESCO. (2015). Sustainable Development Goals (data, activities, lesson plans) <http://www.unesco.hu> | <http://www.un.org/sustainabledevelopment/>

Van Driel, B., Darmody, M., Kerzil, J., 'Education policies and practices to foster tolerance, respect for diversity and civic responsibility in children and young people in the EU', NESET II report, Luxembourg: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2016

Westheimer, J. & Kahne, J. (1998). Όπως γίνεται παραπομπή στο Education for action: preparing youth for participatory democracy. in Ayers κ.ά. (Εκδ). (1998). *Teaching for Social Justice*. New York: New Press.

Erasmus+

Υπηρεσία Εκδόσεων
της Ευρωπαϊκής Ένωσης